

Kıbrıs'ın kuzey kesiminde Sivil Toplum Ortamı Değerlendirmesi

Luben Panov ve Liana Varon tarafından hazırlanan değerlendirme¹

İçerik

İçerik	1
Giriş.....	2
Metodoloji	2
Genel Bakış	3
BULGULAR	4
STK sektörünün genel durumu	4
Zayıf sivil toplum.....	4
İnsanlar arasında güven eksikliği	5
STK'ların yeterince anlaşılması	6
Finansman kaynak sayısının sınırlı olması	6
Anket sonuçları ve anahtar sorunların tespiti	7
Tescil ve Çalışma.....	8
Sorunlar.....	11
Finansal durum.....	13
Temel vergi avantajları	13
Bağış ve Üyelik Aidatı	13
Ekonomik faaliyet	15
Hibe fonları	16
Devlet finansmanı.....	17
Devlet Fonunun Diğer Potansiyel Kaynakları	20
İstihdam ve gönüllülük	21
Sorunlar	21
Yönetim ile ortaklık.....	21
Sorunlar.....	24
TAVSİYELER.....	24
Tescil ve çalışma	25
Finansal durum	25
Yönetim ile ortaklık	27
EK 1.....	29
EK 2.....	30
EK 3.....	32

¹ Luben Panov, Budapeşte merkezli Avrupa Kar Amacı Gütmeyen Hukuk Merkezi'nde (ECNL), Program Danışmanıdır. Liana Varon, Türkiye Üçüncü Sektör Vakfının (TÜSEV) Genel Sekreter Yardımcısıdır. Onlar, uzman kişiler olarak, AB tarafından finanse edilen Sivil Alan Projesi (Civic Space Project) tarafından davet edilmiştir.

Giriş

Mevcut malzeme, B & S Europe tarafından yürütülen Sivil Alan projesi kapsamında geliştirilmiştir. Kıbrıs Türk toplumunda sivil toplumun rolünü güçlendirmenin yanı sıra AB değerlerini ve Kıbrıslı Rum ve Türk toplumları arasında güven, diyalog, iş birliği ve yakın ilişkinin daha da geliştirilmesi için elverişli bir ortamın oluşmasını teşvik etmek ve AB çapında STÖ'ler ve STÖ ağları ile bağlantıları kolaylaştırarak Kıbrıs Türk sivil toplumunun daha geniş bir Birliğe entegrasyonu için Avrupa Birliği (AB) tarafından finanse edilen bir Teknik Yardım Projesi'dir. Sivil Alan, Eylül 2015'te başlamış ve Mart 2018 tarihine kadar yürütülmeye devam edecektir.

Mevcut metin, hiçbir şekilde Avrupa Birliği'nin görüşlerini ifade etmez.

Toplantıların organizasyonunda, değerlendirme hazırlanmasında verdikleri destek ve fikirlerini paylaştıkları, malzemeler sağladıkları için, yazarlar özellikle Charlotte Goyon, Hilmi Tekoğlu, Juliette Remy Sartin ve Selen Yılmaz'a teşekkür etmek istemektedir.

Metodoloji

Değerlendirmenin amacı, Kıbrıs'ın kuzey kesiminde STK'ların faaliyet gösterdiği ortamı ve bu ortamın ne ölçüde en iyi Avrupa standartlarına olanak tanıdığı ve bu standartlar çizgisinde olduğunu analiz etmektir. Değerlendirme, 3 ana alanı kapsamaktadır:

- STK'ların tescili ve çalışması;
- STK'lara destek için mevcut vergi avantajları ve diğer finansal mekanizmalar;
- STK'lar ve yönetim arasındaki kurumsal ilişkilerin yanı sıra iş birliği mekanizmaları.

Değerlendiriciler, bilgi toplamak ve analiz etmek için aşağıdaki yöntemleri kullanmıştır:

- **İkincil araştırma.** Ekibin incelediği belgeler Ek 1'de yer almaktadır.
- **Uluslararası en iyi uygulamaların kullanımı.** Değerlendirme ekibi, Sivil Toplumun Gelişimi İçin Elverişli Ortamı İzleme Matrisinin göstergeleriyle² ve 2014-2020 Genişleme Ülkelerinde Sivil Topluma Destek İçin AB Kılavuzuyla³ (tescil, finansal standartlar ve devletle iş birliğine ilişkin) durumu karşılaştırarak ortamı değerlendirmiştir.
- **Kilit paydaşlarla görüşmeler.** Sunulan bilgiler; yönetim, "Parlamento", bağışçılar, kurumsal sektör ve STK'ların temsilcileri ile görüşmelere dayanmaktadır. Yapılan tüm toplantıların listesi Ek 2'de yer almaktadır.
- **Odak grupları.** Uzmanlar STK'ların temsilcileri ile iki odak grubu gerçekleştirdi- odak gruplarının biri Lefkoşa'da diğeri ise Mağusa'da düzenlendi. Odak grupların her birinde yer almış kuruluşların listesi Ek 2'de yer almaktadır.

2

http://ecnl.org/dindocuments/438_MonitoringMatrix%20on%20Enabling%20Environment%20and%20Toolkit.pdf, Copyright © 2013 hazırlayan Balkan Sivil Toplum Geliştirme Ağı, Avrupa Kar Amacı Gütmeyen Hukuk Merkezi ve Uluslararası Kar Amacı Gütmeyen Hukuk Merkezi.

³ http://ec.europa.eu/enlargement/pdf/civil_society/doc_guidelines_cs_support.pdf

- **STK'lara Anket⁴**. Bu değerlendirme gayesiyle, uzmanlar Kıbrıs'ın kuzey kesiminde STK'ların durumu hakkında bilgi toplamak amacıyla bir anket hazırladı. Anket çeşitli vasıtalarla kamuya duyuruldu- e-posta listeleri, yüz yüze toplantılar vb. Anket, Kıbrıs Türk toplumunun her kesiminden 17 kuruluş tarafından tamamlandı. Anketin sonuçları Ek 4'de verilirken, soruların listesi Ek 3'te yer almaktadır.

Değerlendirme, topladıkları bilgilere ilişkin yazarların kişisel görüşlerini içermektedir. Bu, Kıbrıs'taki durumun dışarıdan bir görünümüdür. Adanın kuzey kesiminde sivil toplum gelişmelerine aşına olan uzmanlar duruma dair daha büyük bir iç görüye sahip olabilir, ancak mevcut değerlendirme, sivil toplum durumunun dışarıdan birine nasıl görüldüğünü göstermeyi amaçlamaktadır. Amacı, sivil toplum üzerindeki tüm gerçekleri ve verileri sunmak değil, ancak uluslararası standartlar perspektifiyle (yukarıda bahsedilen yöntemlerle toplanan) mevcut verileri yorumlamaktır.

Genel Bakış

Kıbrıs Cumhuriyeti, bağımsız iki toplumlu bir devlet olarak 1960 yılında kurulmuştur. Devletin bağımsızlığı, Türkiye, Yunanistan ve İngiltere tarafından garanti edilmiştir. 1963 yılının sonlarında, Kıbrıs Rum toplumu lehine anayasayı değiştirmek için Kıbrıs Rum liderliğinin bir önerisi sonrasında, Kıbrıslı Türk ve Rum toplumları arasında iç savaş başladı. 1974 yılında, Kıbrıs Rum toplumu, bir darbe ve Türkiye'nin müdahalesi ile sona eren başka bir iç savaş ile karşı karşıya kaldı. Bu müdahalenin ardından Türkiye, Kıbrıs Türk toplumunu kontrole başladı ve Kuzey ve Güney arasında bir mübadele başladı. 1976 yılında, adanın bölünmesine yol açan, Kıbrıs Türk Federe Devleti tek taraflı olarak ilan edildi. 1983 yılında Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nin tek taraflı bağımsızlık ilanı gerçekleşti. Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti, yalnızca Türkiye tarafından tanınır ve uluslararası toplum tarafından Kıbrıs Cumhuriyeti'nin bir parçası olarak kabul edilir.

Kıbrıs'ın kuzey kesiminin tarihinde sivil toplum önemli bir rol oynamıştır. Bağımsızlık ilanının ardından, "Kıbrıs Türk toplumunun sivil toplumu başka bir benzersiz rol üstlendi: Kıbrıs Türk toplumu ve dünya arasında bir köprü haline geldi."⁵ Sivil toplum aynı zamanda uzlaşma sürecinde ve iki toplumlu barış inşası faaliyetlerinde çok aktif olmuştur. Örneğin, adanın yeniden birleşmesinde (2004) Annan Planı'nı destekleyen kitleleri seferber etmede önemli bir rol oynayan "Bu Memleket Bizim" platformu, Ticaret Odası öncülüğünde sendikalar, siyasi partiler ve Ortak Vizyon Girişiminden oluşan bir sivil toplum girişimidir ve 90'dan fazla STK tarafından desteklenmiştir. Kuzey kesimde tüm çabalara ve seferberliğe rağmen, Annan Planı, Kıbrıs Rum toplumu tarafından reddedilmesi nedeniyle yürürlüğe konulmadı.

---

⁴ Anket, 24 Mart- 20 Nisan 2016 döneminde yürütülmüştür. Daha fazla bilgi için Bkz. Ek 3 ve 4.

⁵ Kıbrıs'ta Sivil Toplumun Değerlendirilmesi: Gelecek için bir Harita-2011. CIVICUS.

BULGULAR

STK sektörünün genel durumu

Zayıf sivil toplum

Sivil toplum üzerindeki araştırmaların çoğu barış inşası üzerine odaklanmıştır. Gerçekte USAID ve AB gibi donörlerin genel amacı uzlaşma olmuştur ve sivil toplum üzerindeki odakları bu pespektifdendir. Bir yan tesir olarak, bunun aynı zamanda genel olarak sivil toplumun geliştirilmesine yönelik yararı olmuştur, çünkü donörler, barış sürecini destekleyebilmeleri için STK'ların kendi kapasitelerini artırmalarının gerektiğinin farkına varmıştır. Diğer yandan, en azından başlangıçta fon STK'ların daha küçük bir kesimine akmıştır- iki toplumlu etkinliklerle ilgilenenlere.

Donörlerin yaptığı yatırım, Kıbrıs'taki sivil toplumun göreceli olarak zayıf olduğu genel resmini değiştirmedir. USAID programı olan İş birliği ve Güven için Hareket nihai raporu (ACT)⁶, programın zorluklarını anlatırken, sivil toplum kuruluşlarının çalışmalarının "*hala kendi küçük boyutları, tecrübesiz oluşları ve sektör için kaynak yetersizliği sebeplerinden dolayı sınırlı kaldığını*" not etmiştir. "Kuzey Kıbrıs"ın uluslararası toplum tarafından tanınmadığı gerçeği - Türkiye hariç - STK'ların farklı uluslararası örgütler, özellikle donörler ile bağlantı kurmasını daha da zorlaştırmıştır. Bu Raporun Hibe Fonu bölümünde belirtildiği gibi, mevcut uluslararası bağışçıların çoğu, hibe verirken, sivil toplum gelişimi ve sorun tabanlı desteğe değil iki toplumlu etkinliklere öncelik vermiştir. Bu yüzden sivil toplum gelişimi için mevcut fonlar hala çok sınırlıdır.

Benzer şekilde, CIVICUS metodolojisi altında sivil toplum durumunun 2005 ve 2011 yılında yürütölen değerlendirmesinin ikisi de aynı şeyi kaydetti. 2005 CIVICUS raporun ana sonucu⁷ "*sivil toplumun genel etkisinin sınırlı*" olmasındır. Benzer şekilde 2011 raporu⁸ Kıbrıs Türk Toplumunu için iki önemli konu üzerinde, ekonomi ve Kıbrıs meselesi, sivil toplumun etkisinin çok az olduğunu kaydeder (STK'ların ekonomi üzerinde, toplum genelinin sadece %13'ü ve Kıbrıs meselesi üzerinde %20'si yüksek etkiye sahip olduğunu düşünmektedir).

Örgütlerin çoğunluğunun gönüllölere dayalı olduğu gerçeği akılda bulundurulursa bu şaşırtıcı değildir. Bu değerlendirme için düzenlenen odak gruplarda yer alan örgütlerin çoğu, yürüttükleri önemli girişimler ne olursa olsun, tümüyle gönüllölük temelliydi. Bu yüzden, örneğin, STK'lar etrafındaki çoğu etkinlik ve tartışmalar akşam üzeri olacak şekilde düzenlenir, böylece STK görevlileri tam zamanlı işlerini bitirdikten sonra (çalışma saatlerinin bitiminin ardından) katılabilir. Bunu STK'ların sadece %36'sının ücretli personel olduğunu gösteren 2011 CIVICUS anketi teyit etmektedir. Bu rakam artık daha da yüksek olabilir, çünkü büyük donörlerin biri (USAID) STK'lara sağladığı finansmanı durdurdu.

Uzmanlar tarafından yürütölen araştırmanın sonuçları⁹ kuruluşların çoğunluğunun hiçbir çalışanı olmadığını göstermektedir. Sadece 17 üzerinden 4 kuruluşun 1'den fazla çalışanı var. Ama en önemlisi- tüm kuruluşlar gönüllölere ile çalışıyor. 17 kuruluşun 12 tanesi her zaman gönüllölere ile çalışıyor.

⁶ Nihai Rapor, Kıbrıs İşbirliği & Güven için Hareket, 2015 (ACT)

⁷ Kıbrıs için CIVICUS Sivil Toplum Endeksi Raporu - İdari Özet, 2005

⁸ Sivil Toplum Durumu, 2011 CIVICUS

⁹ Anket, 24 Mart - 20 Nisan 2016 döneminde yürütölmüştür. Daha fazla bilgi için Bkz. Ek 3 ve 4.

Öte yandan, Kıbrıs sivil toplumunun belirli bir özelliği geleneksel olarak güçlü odaları ve sendikalarıdır. Adanın ayrılmasından sonra bu kuruluşlar, Kıbrıs Türk toplumunun uluslararası temaslar için birkaç kanalından biri haline gelmiştir (çünkü yönetim, uluslararası kabul görmedi).

Kıbrıs'ın kuzey kesiminde dernekler çalışma alanı bakımından hala gelenekseldir. Örneğin sağlık alanındaki gibi bazı güçlü, tanınmış kuruluşlar bulunmasına rağmen, dernekler çoğunlukla spor, sosyal ve mesleki dayanışma gibi alanlara odaklanmaktadır. Hak temelli kuruluşların sayısı oldukça düşüktür ancak bu kuruluşlar, daha aktif ve görünür hale gelmektedir. Genel olarak, Kıbrıs'ın kuzey kesimindeki sivil toplum, çoğunlukla hizmet veren kuruluşlardan oluşmaktadır. Infakto Research Workshop tarafından yapılan bir kamuoyu araştırmasına göre, "sivil toplum örgütlerinin en çok tercih edilen türü spor ve hayırseverlik kuruluşlarıdır (%11)."¹⁰ Ancak, Rapor'da bahsedilen siyasi kısıtlamalar ve diğer sınırlamalar yüzünden, "sivil toplum" kavramının ve anlayışının hala olgunlaşmamış bir aşamada olduğuna ve büyüdüğüne dikkat edilmelidir. Daha elverişli koşullar sunulursa, çeşitlendirilmiş alanlara odaklanan canlı bir sivil toplumun Kıbrıs'ın kuzey kesiminde ortaya çıkması muhtemeldir.

İnsanlar arasında güven eksikliği

STK'lar için büyük bir sorun güven eksikliğidir. INTRAC Raporu¹¹ şuna dikkat çekiyor: "*genel olarak Kıbrıs toplumu içinde güvenin düşük seviyelerde olması sivil toplumun gelişimi için de elverişli değildir*". 2011 CIVICUS raporu insanların %92'sinin diğer insanların güvenilmez olduğunu düşündüğüne dikkat çekiyor. Çalışma, kurumlara güvenin daha yüksek seviyelerde olduğunu gösterirken (hayırsever ve çevre örgütlerine güven %70 ve kadın kuruluşlarına güven %65), STK'ların genel olarak yeterince bilinmediği ve diğer paydaşlar tarafından güvenilir bulunmadığının çeşitli örnekleri vardır. 2016 yılında Kıbrıslı Türkler ile yapılan bir kamuoyu araştırmasında, katılımcıların %87'si STK'lara güven duyduklarını söyledi ve %59'u sivil toplum kuruluşlarına yönelik olumlu tutumlara sahip olduklarını belirtti.¹² Bu yüzdeler güven ve sivil toplumun tanınması açısından oldukça olumlu bir tablo ortaya koyuyor, ancak biz sivil topluma karşı farklı yaklaşımlara tanık olduk. Birkaç kez bizim görüşmelerimiz esnasında, katılımcılar çok fazla kuruluş olduğunu, bu kuruluşların ne yaptığının ve siyasi konularla meşgul olup olmadıklarının net olmadığını belirtti. Muhtemelen misyonlarını uygulamayan veya siyasi faaliyetler için kullanılan kuruluşlara örnekler bulunmakla birlikte, STK'ların büyük çoğunluğu adanın kuzey kesiminde insanların yaşamlarını iyileştirmeye çalışıyor, bu nedenle bu tür iddialar asılsızdır veya güven eksikliğine dayanmaktadır.

---

¹⁰ Sivil Topluma Yönelik Kıbrıslı Türk Tutumları, Gönüllülük ve Bağış. 14 Şubat 2016. Infakto Araştırma Çalıştayı.

¹¹ Kıbrıs sivil toplum: güven ve işbirliğini geliştirmek Norman Gillespie, Vasiliki Georgiou ve Sevinç İnsay Kasım 2011, s.5

¹² Sivil Topluma Yönelik Kıbrıslı Türk Tutumları, Gönüllülük ve Bağış. 14 Şubat 2016. Infakto Araştırma Çalıştayı.

STK'ların yeterince anlaşılması

Muhtemelen, sivil toplum kuruluşları ile ilgili bilgi eksikliğini ve onların yeterince anlaşılmasını etkileyen birçok faktör vardır. Bunun etkileri, insanların sivil toplum kuruluşlarına düşük seviyede katılımıdır- insanların sadece %10'u sosyal odaklı STK'lara üyedir (2011 CIVICUS). Öte yandan biz toplantılarımız sırasında, çok sayıda STK olduğu veya STK'nın mevzubahis konularda bir (ortak) görüşe ulaşmadığı yorumları ile çok sık karşı karşıya kaldık. Bu eleştiri hem kamu hem de özel sektör temsilcileri tarafından farklı toplantılarda gündeme getirildi. Gerçekte, farklı perspektifler ve bakış açıları, gelişmiş sivil toplumun yararlarından biridir. Bu mevcut STK'lar arasındaki iş birliği eksikliğinin bir işareti olarak yorumlanabilmesine rağmen, aynı zamanda bu eleştirinin, farklı aktörler tarafından sivil toplumun rolü ve doğasının yeterince anlaşılmadığına işaret ettiği de iddia edilebilir. Dahası, kuruluşların sayısı ne kadar artarsa, daha fazla insanın toplum yararına olabilecek faaliyetlere katılma şansı o kadar artacaktır. Tabii ki, birçok kuruluşun bulunması, genel halkın çeşitli kuruluşların birbirinden nasıl ayırt edileceğini, destekledikleri veya katkıda bulunacakları amaçların nasıl seçileceğini daha iyi bilmelerini gerektirir- ancak bunlar, tescilli kuruluşların sayısının azaltılması ya da diğer idari önlemlerle değil, eğitimin artırılmasıyla veya STK çalışmalarının tanıtılmasıyla ele alınması gereken konulardır.

STK'ların rolü hakkında hiçbir anlayış olmaması gerçeği, STK'ların kötü bir imaja sahip olduğu anlamına gelmez. Aksine- ankete katılan sadece 3 kuruluş¹³ halk genelinde STK'ların imajının kötü olduğunu düşünüyor.

Finansman kaynak sayısının sınırlı olması

AB tarafından yürütülen bir ön değerlendirme¹⁴ 2007 yılında, donör programların STK'lara önemli destek vermediğine dikkat çeker- *"Kıbrıs Türkleri için onaylanmış projelerin çok sınırlı sayıda oluşuyla, Kıbrıs Türk sivil toplumunun herhangi bir şekilde güçlenmesine katkıda bulduklarını söylemek zor"*. AB Sivil Toplum Programı¹⁵ bir örnektir, çünkü program çerçevesinde uygulanan projelerden 2004 yılı sonuna kadar, 26 taneden sadece dokuzu Kıbrıs Türk kuruluşuydu.

Durum, sonradan hem USAID ve AB tarafında 2006 EC tüzüğüyle (Tüzük (EC) 389/2006) hem de Kıbrıs Türk toplumunun (TCC) ekonomik gelişimini teşvik etmek için Avrupa Birliği'nin Yardım Programının benimsenmesiyle yatırımların artmasıyla değişti; ancak temel gerçek, sivil toplum için finansman kaynaklarının oldukça sınırlı olduğudur. USAID, özellikle programın ilk aşamalarında, İş birliği ve Güven için Eylem (ACT) programı aracılığıyla STK'ların kapasitesini artırmaya odaklanmıştır. Ve ACT III (2011-2013 döneminde ACT programının son aşaması) *"bireysel kuruluşlardan ziyade sivil toplum ağlarını aktif olarak desteklemeye çalıştı."* ACT'nin son girişimlerinden biri, Toplumsal Katılım için Dönüm Noktası (Crossroads for Civic Engagement), *"sivil toplum alanını büyütmeyi sürdürmek ve hem yerel hem de bölgesel olarak, giderek kapasitesi artan sivil toplum örgütlerinin etkisini genişletmek için"*

¹³ Yukarıda geçen not 4.

¹⁴ "Uzlaşma, güven artırıcı önlemler ve sivil topluma destek" ön değerlendirmesi, 2007, Juliette Rémy Sartin, LGI DEVELOPMENT Ltd.

¹⁵ Avrupa Birliği'nin Kıbrıs Sivil Toplum Programı, 2003-2004 yılında Avrupa Hareketi Kıbrıs Konseyi tarafından uygulandı ve yaklaşık toplam 1.500.000 Euro miktarında, 26 alt projeyi finanse etti.

çabaladı. " Onlar, STK'lar için geliştirilmiş bir mevzuat üzerinde çalışmak için Güney'de bir koalisyona destek verdi, ancak benzer bir destek USAID tarafından kuzey kesiminde sağlanmadı.

Gerçek bir sorun, USAID desteğinin sona ermesinden sonra, Kıbrıs'ta STK sektör gelirin önemli bir kısmının gitmiş olacağıdır ve şimdiye kadar başka bir şey bunun yerini almadı. Kurumsal sosyal sorumluluk geliştirilmesi için harcanan çabalara rağmen (örneğin EDGE programı aracılığıyla), 2016 itibarıyla KSS durdurulan donör finansmanının uygulanabilir bir şekilde yerini almamıştır. Üyelik aidatlarını bir kenara bırakırsak, bireylerin verme seviyesi hala Kıbrıs'ın kuzey kesiminde düşüktür. Kıbrıslı Türklerin, bildikleri ve güvendikleri kurumlara bağış yapma eğiliminden söz edilmiştir. Ancak, profesyonelleşme düzeyinin hala düşük olduğunu ve büyük ölçekte para toplama faaliyetleri veya kampanyaları uygulaması mümkün olan kuruluşların sayıca sınırlı olduğunu belirtmek gerekir.

STK'lar için uluslararası başka önemli bir finansman kaynağı- devlet finansmanı, gerçekten Kıbrıs Türk toplumunda sınırlıdır. Sivil toplum girişimlerini desteklemek için daha sistematik bir mekanizmaya sahip olan sadece bir kurum var- Kültür Bakanlığı. Diğer durumların çoğunda, bireysel temaslara veya bir defaya mahsus oluştaya dayanarak sağlanan çok sınırlı miktarda mali kaynaklar var. Ve çoğu durumda destek aynı'dir (giderleri karşılamak, etkinlikler için mekan sağlamak vb.).

Uzmanlar tarafından yürütülen ankete göre, yeterli finansman kaynaklarının eksikliği STK'ların adanın kuzey kesiminde yüz yüze kaldığı en büyük sorun olarak yer aldı.

Anket sonuçları ve anahtar sorunların tespiti¹⁶

Değerlendirme yazarlarının üstlendiği anket temsili değilken, Kıbrıs'ın kuzey kesiminde STK'ların yüzleştiği sorunların ve durumun başka bir doğrulanmasıdır. Anket katılımcılarının sınırlı sayıda olmasına rağmen, anket sonuçları, odak grup toplantılarına katılan STK'lardan alınan bilgilerle uyumludur. Ankete katılan 17 kuruluştan beşi, 2015 yılı toplam bütçesinin 5.001 ve 20.000 Euro arasında olduğunu belirtti. Toplam bütçesi 20.000 Euro üzerinde olan kuruluşların sayısı sadece dört oldu. Katılımcı kuruluşların çoğu (8), 2015 yıllık bütçelerinin 5.000 Euro'nun altında olduğunu ifade etmişlerdir. Bu sekiz kuruluştan 4'ünün 2015 yılı bütçesi 1.000 Euro'un altındadır. Bu 17 kuruluş için en önemli gelir kaynağı; ekonomik faaliyetler, bireysel bağışlar ve uluslararası bağışçıların (EEA, USAID) sağladığı fonlardı. Anket sonuçlarının, bu örgütlerin birçoğunun çeşitlendirilmiş finansal kaynaklara sahip olmadığını gösterdiğine dikkat etmek önemlidir.

Araştırmaya katılan kuruluşlara göre, karşılaştıkları en büyük sorun **yeterli finansman kaynaklarının eksikliğidir**. İkinci temel sorun (yani finansman ile yakından ilişkili olan) **yeterli örgütsel kapasite eksikliğidir**. Üçüncü sırada yer alan sorun, **karar verme sürecine STK'ların dahil edilmesi için yönetim tarafında istek eksikliğidir**.

Kıbrıs'ın kuzey kesiminde STK'ların durumunda, finansman ve kurumsal kapasite eksikliği ile ilgili sorunlar iç içedir. Yukarıda ayrıntılı olarak açıklandığı gibi, mevcut finansman kaynakları azdır ve sivil toplumun ihtiyaçlarını karşılamaktan uzaktır. Buna karşılık, STK'lar kuruluşları geliştirebilecek veya kapasitesinin üzerine bir şeyler ekleyebilecek profesyonel personel istihdam edememektedir. Ayrıca,

---

¹⁶ Bu bölümde verilen bilgiler, yukarıda sözü edilen, uzmanların STK'lar arasında yürüttükleri ankettendir.

proje yazma, proje yönetimi ve para toplama gibi konularda bilgi eksikliği, STK'ların sürdürülebilir yapılar geliştirmesini daha da zorlaştırmaktadır.

Anket sonuçları ve odak toplantıları, hiçbir kuruluşun STK'ların yeterince karar alma sürecinde yer aldığını düşünmediğini gösterdi. STK'ların sürece dahil olduğunu düşünen kuruluşlar bile, onların katılımını yeterli bulmuyor.

Yönetimin tüm sorunlara bir çözüm bulması mümkün olmasa bile, bu sorunların düzgün bir şekilde ele alınacağı ortamı yaratmak için fırsatı ve yetkisi vardır. Ankete katılan kuruluşlar yönetimin yapması gereken en önemli üç şeyi tespit etti:

- STK'ları dahil edecek mekanizmalar oluşturmak;
- Sivil toplum gelişimi için bir devlet politikası benimsemek; ve
- STK'ların kamu / devlet finansmanı için mekanizmalar oluşturulması.

Kuruluşlar aynı zamanda, STK'lara yönelik hükümet politikasını uygulamaktan sorumlu, yönetim içinden bir kurumun oluşturulmasını desteklemektedir.

Tescil ve Çalışma

Kıbrıs'ın kuzey kesiminde, eğer daha da geçmişe dayanmıyorsa, çoğunun başlangıcı 20'nci yüzyılın ortalarına kadar uzanan vakıf, dernek ve hayır kurumları üzerine ayrı ayrı düzenlemeler bulunmaktadır. Sadece "Dernekler Kanunu" Mayıs 2016 yılında değiştirildi. Kâr amacı gütmeyen sektörün muhtemelen en güçlü temsilcileri olan sendikaların ve ticaret odalarının ayrı düzenlemeleri de bulunmaktadır.

Sivil toplum kuruluşlarının iki ana türü dernek ve vakıflardır. Vakıflar mahkemede tescil edilir, ancak Vakıflar İdaresi (EVKAF), bir vakfın tescil edilip edilmeyeceği konusunda görüş sağlamak zorundadır, yani aslında vakıf kaydı ve işletiminden sorumlu ana teşekküldür. Vakıfların iki ana türü vardır- Osmanlı vakıfları (başlangıcı 13'üncü yüzyıl kadar eskiye dayanan) ve özel (aynı zamanda modern olarak da adlandırılan) vakıflar. Osmanlı vakıfları, geçmişte, insanların belirli hayır işlerine mal mülk sunduğu zamanlarda, Osmanlı döneminde kurulmuştur. Bu varlıklar, şu anda bir devlet kurumu olan Vakıflar İdaresi tarafından yönetilmektedir. %50'si kadınlar tarafından kurulmuş 2200'ü aşkın kayıtlı Osmanlı vakfı vardır ve mülklerinin yönetiminden olan gelir artmaktadır, böylece Vakıflar İdaresi'nin hayır amaçlı dağıttığı para miktarı da son üç yılda artmıştır- 2013 yılında 70 000 TL; 2014 yılında 700 000 TL ve 2015 yılında 1.2 milyon TL.¹⁷

2014 yılında Evkaf tarafından başlatılan önemli bir girişim, Doğu Akdeniz Üniversitesi ve Türkiye Ekonomi Politikaları Araştırma Vakfı (TEPAV) ortaklığında "Kıbrıs Vakıflar İdaresi Yeniden Yapılanma Projesi" nin uygulanmasıydı. Bu projenin bir parçası olarak, ortak kuruluşların hazırladığı iki ayrı rapor şunların üzerinde duruyor: (1) Kıbrıs'ın kuzey kesiminde vakıf sektörünün tarihsel arka planı ve (2)

---

¹⁷ 12 Mayıs 2016 tarihi itibarıyla, bu miktarlar sırasıyla 20 857 Euro, 208 570 Euro ve 357 560 Euro'dur.

EVKAF'ın yönetimi, insan kaynakları ve mali yapısı.¹⁸ Bu raporlar daha sonra, EVKAF'ın karşılaştığı idari zorlukları tanımlamak ve birtakım tavsiyeler sunmak amacı ile TEPAV tarafından hazırlanan "Strateji Belgesi" nin ana kaynağı olarak kullanıldı. Strateji Belgesi dört ana alanın üzerine eğilir-organizasyon yapısı, insan kaynakları yönetimi, mali yönetim ve varlık yönetimi- ve EVKAF'ın kapasite ve faaliyetlerini geliştirmek için öneriler sunar. Strateji Belgesi şunu vurgulamıştır; *"Vakıflar İdaresi, vakıflara karşı görevlerini yerine getirmede yeterli olmamıştır, çünkü finansman, destek sağlayamamış ve yeni vakıfları yaymamış ve varlıklarını uygun bir şekilde yönetememiştir."* Aynı belgede ayrıca, bu görevi yerine getirmek için, vakıflar üzerine AB standartlarına uygun yeni bir mevzuatın gerekli olduğu ileri sürülmektedir. Bu araştırma yapıldığında, yeni bir Vakıf Kanunundan zaman diliminde hiç bahsedilmemesine rağmen, biz hem Proje'nin hem de Strateji Belgesi'nin Vakıflar İdaresinin yeniden şekillendirilmesinde ve rolünün yeniden tanımlanmasında önemli bir rol oynadığına inanıyoruz.

Vakıflar İdaresi, son yıllarda toplumda vakıfların önemli rolünü teşvik etmekte gerçekten aktif olmuştur. Çocuklar ile çeşitli programlar başlatmışlardır. Programlardan biri çocukları kendi başlarına ihtiyaçlı aileleri tespit etmeye davet etmektir (vakıf temsilcileri). Başka bir program aracılığıyla, Vakıflar İdaresi, okullarda, tiyatro oyunu da dahil olmak üzere, vakıfların neler yaptığını göstermeye çalışıyor. Bu girişim, Eğitim Bakanlığı ile iş birliği içinde yürütülmektedir.

Ayrıca, Vakıflar İdaresi, mümkün olduğunca geniş çapta dağıtmayı planladıkları videolar hazırlamıştır. EVKAF, gençleri dahil etmeyi, vakıfların önemli rolünü göstermeyi ve eski vakıflara yeniden hayat vermeyi amaçladıkları bir dizi girişim yürütmektedir. Bu tür girişimlere şunlar dahildir- Lefkoşa nehir yatağını temizleme; gıda dağıtımı; köpek barınaklarını ziyaret etme; yaşlılar evlerini ziyaret vb.

Sivil Alan inisiyatifinin gerçekleştirdiği yasal inceleme¹⁹ Vakıflar Kanunu'nun "yetersiz" ve "belirsiz" olduğu, çünkü mevzuatın Osmanlı vakıfları ve yeni vakıflar arasında bir ayırım gözetmediği çağrısında bulunuyor. Bu yasanın, modern vakıfların ihtiyaçlarını karşılamada yetersiz kaldığını savunuyor. Öte yandan, yasal incelemeye göre dernekler ve vakıflar özgürce ağlar, platformlar ve girişimler oluşturabilir ve bunların işlemlerini sağlayabilir.

Modern vakıflar ile ilgili olarak yasa Vakıflar İdaresi tarafından gerçekten sıkı bir şekilde uygulanmamaktadır. Şu anda, idare, bir vakıf kurmak için en az 10 000 Amerikan doları eşdeğeri talep etmektedir²⁰, fakat bazı durumlarda (ve amacın iyi olduğunu düşündüklerinde), daha küçük bir sermayeye / başışa sahip olan vakıfları desteklerler.

Dernekler Kanunu zaten oldukça eski (50'den fazla yıl önce kabul edildiği için). Örneğin, dernek kaydının artık var olmayan bir yerel yönetim bölümü tarafından yapılmasını gerektirir²¹. Ama yönetim yasayı uygularken esnek olmuştur. Son zamanlarda, 17 Mayıs 2016 tarihinden itibaren, yeni bir Dernekler Kanunu yürürlüğe girmiştir.

Kayıt için belgeler, Kıbrıs'ın kuzey kesimindeki 5 bölgenin her birinde ("İçişleri Bakanlığı") bölge memurlarına teslim edilir. Onlar, bu belgeleri İçişleri Bakanlığına, bakanlık da "Savcılığa" gönderir. "Savcılık" başvuru belgeleri üzerinde hukuki mütalaada bulunur ve belgelerde değişiklik yapılmasını

¹⁸ Raporlar Türkçe dilinde şu adreste mevcuttur <http://www.evka.org/site/sayfa.aspx?pkey=85>.

¹⁹ Dernek Özgürlüğü: Kıbrıs'ın kuzey kesiminde Hukuk Metinleri analizi, Sivil Alan Projesi için, hazırlayan: Gökçeçek Ayata.

²⁰ Sayın İbrahim Benter, EVKAF başkanına göre.

²¹ Savcılık tarafından verilen bilgilere göre.

isteyebilir. Onlar sadece belgelerin "hukuk" ve "Anayasa" ile uygunluğunu kontrol eder. Bu tür talepler, belgelerde değişiklik yaptıktan sonra onları yeniden sunacak olan başvuru sahiplerine bildirilir. Bu gibi durumlarda genellikle bölge memurları ("Savcılığa" bir daha sevk olmaksızın) derneklerin kayıtlarına devam eder.

"Savcılığa" göre, yılda yaklaşık 100 civarında dosya gözden geçiriyorlar ve görüş bildirmek için taleplere cevap vermeleri bir ay sürüyor (diğer dosyaların yarattığı iş yoğunluğu yüzünden). Onlar, bu sürece katılımlarının bir yük olduğunu düşünüyor. Sunulan belgelerin üzerinde değişiklik yapılmasını kaç kez talep ettikleri ile ilgili hiçbir bilgi yok. Sadece birkaç kez "Savcılık" tescili reddetmeyi tartıştı ve bu dosyalar din ile ilgiliydi. Reddedilen dosyalardan biri, tescili "İdare Mahkemesi"ne temyize götürdü ve bu, tescil reddi kararlarının mahkemelerde temyiz edilebileceğine kanıttır.

Tescilin haksız yere ertelendiği durumlar da olmuştur (bir kuruluş, 6 ay beklemek zorunda kaldığı yorumunda bulundu). Odak gruplarından birinde, birkaç yıl önce kayıt yetkililerinin bir süre yeni kayıtları dondurdukları bir dönemin yaşandığı belirtilmiştir. Uzmanlar tarafından yürütülen anket²² çoğu kuruluşun tescilinin 60 günden uzun sürdüğünü göstermiştir. Sadece 16 kuruluşun 2'sinin tescili 30 günden az sürmüştür.

Kayıt işlemi zaman alıcı olabilirken, kaydın reddedildiği vaka sayısı çok azdır. Ayrıca, tescil zorunlu değildir ve dernekler tescil olunmadan da çalışabilir. Yeni yasada, gayri resmi derneklerin tescil olmalarının zorunlu olduğundan özel bir şekilde bahsedilmemiştir ama hazırlayanlar, bunun bir gelenek olduğu ve belirli bir metinde bahsedilmesi gerekmediği görüşünü zaten paylaşmıştır. Yeni yasa, platformlar- STK'ların gayri resmi dernekleri- kurma imkanını yine de sağlar.

Yeni dernekler kanunu, kuruluşların "*Mart ayı sonuna kadar her yıl ilgili ilçe Valiliğine yıl sonu itibarıyla yıllık faaliyetleri ve gelir ve gider işlemlerini gösteren bir beyanname sunmalarını*" gerektirir²³. Raporlama ile ilgili başka bir yükümlülük bölge valiliğine şunu bildirmektir: "*Genel Kurul toplantısının ardından 15 (onbeş) gün içinde derneğin temsili organı, denetim organı ve diğer organlarına seçilen asıl ve yedek üyeleri*"²⁴.

"Hükümet"in derneklerin faaliyetlerine yönelik müdahalede bulunduğu çok az sayıda durum yaşanmıştır. STK'ların çalışmasına yönelik hükümet müdahalesinin yaşandığı hiçbir popüler durum yoktur. Bu uzmanlar tarafından yürütülen anketin sonuçları tarafından doğrulanır- hiçbir kuruluş, idarenin, kendi iç işlerine müdahale etme teşebbüsüne dikkat çekmemiştir. Ve hiçbir kuruluş, yetkili makamlardan hiçbir zaman para cezası veya herhangi başka bir ceza almamıştır.

Bir önceki mevzuata göre, STK'ların tüm olası kaynaklardan fon alma izni vardı örneğin bireyler ve şirketlerden bağışlar, üyelik aidatları, yurt içinden ve yurt dışından hibe ve ekonomik faaliyet vb. Ancak, yeni Dernekler Kanunu, yabancı fonlara ilişkin kısıtlamalar getirmektedir, özellikle yurt dışında kayıtlı olan ya da yabancıların üye olarak çoğunluğa sahip olduğu kuruluşlar için. Yerel dernek olunması durumunda bildirim gerektirir ve yabancı dernek ve yabancı kökenli derneklerin "İçişleri Bakanlığı"dan önceden izin almış olmalarını gerektirir ve bu uluslararası standartlar ile çalışmaktadır.

---

²² Yukarıda geçen not 4.

²³ Bölüm 20, paragraf 1, Dernekler Kanunu

²⁴ Bölüm 21, paragraf 1, Dernekler Kanunu

"Kaymakamlar" tarafından sağlanan verilere göre, Kıbrıs'ın kuzey kesiminde 1223 tane faal dernek vardır. Bu 1223 tane derneğin 626 tanesi Lefkoşa, 173 tanesi Girne, 104 tanesi Güzelyurt, 74 tanesi Trikomo ve 246 tanesi ise Mağusa merkezlidir²⁵. Toplantılarımızın çoğunda, STK'ların sayısının çok olduğundan ve çoğunun faal olmadıklarından bahsedildi. Bu hem idare tarafından hem de sivil toplum kuruluşları tarafından dile getirilmiştir. Bu yüzden pek çok pasif kuruluşların olması bir sorun mudur? Şu anda tüm bölge müdürlükleri derneklerin kaydını tutmaktadır ve derneklerin bazıları pasif olarak işaretlenmiştir. Biz bunun, kuruluşların aktivite seviyesine dair yeterli bir işaret olduğuna inanıyoruz. Pasif kuruluşların feshi gibi sıkı bir tedbir alınması şartı, uluslararası kabule sahip dernek kurma özgürlüğü standardını ihlal edecektir. Ayrıca, bir alanda çalışan birçok kuruluş bulunması gerçeği, kaosun değil, canlı bir sivil toplumun belirtisidir. Sıklıkla, idare, bir tane ortağı ve çeşitli konularda bir tane görüşü olmasını istemektedir ama birçok STK ve birçok görüş var- bu görüş çoğulculuğunun bir parçasıdır.

Sorunlar

Kıbrıs'ın kuzey kesiminde STK'ların tescili ve çalışması için temel bir çerçevede var olan bazı sorunlar bulunur. Bu, yeni Dernekler Kanunu ile çözülemez. Odak gruplarında dikkat edilen problemlerden biri bürokrasi meselesidir ve çevrimiçi bilgi sunmanın ve almanın hiçbir imkânı olmamasıdır. **Bürokrasi**, yeni dernekler kanunu ile çözülmeyecektir. Aşağıda, gözden geçirilmesi gereken meselelerin bir listesi vardır:

- Derneklerin üyeler listesini tescil mercilerine sunmak zorunda olması (kapalı zarf içinde olsa bile). Bu özellikle, sağlık sorunları hakkındaki bilginin kamulaşması durumunda, damgalanmaktan korkuyor olabilecek hasta örgütleri bakımından sorunludur.
- Derneği denetleyen mercilerin dernekten herhangi bir belge talep etme yetkisi (bu belgeler, derneğe ait iç meseleleri de içerebilir);
- Kayıt sırasında yetkililere mahkeme kararı olmaksızın ofislerine girme yetkisi tanıyan yazılı bir anlaşma sağlama zorunluluğu "*Kuruluş sahibinin yazılı ve onaylı beyanı, Kaymakamlığın denetimine rıza göstermek için sağlanmalıdır*"²⁶).

---

²⁵ Bilgiler, 7 Mart 2016 tarihinde EUCC tarafından Sivil Alan projesine verildi. EUCC, bu bilgileri "İçişleri Bakanlığından" alan, Avrupa Birliği Koordinasyon Merkezidir. "Kaymakamlar" müdürlüklerinin "aktif" ve "pasif" derneklerin listelerini ayrı ayrı tuttuğuna dikkat etmek önemlidir. 1223 tanesi "aktif" olarak kaydedilen toplam dernek sayısı (aktif ve pasif birlikte) 1964'dür. Aynı zamanda bu ayrımın kriterlerinin var olmadığını veya bu değerlendirmede yer alan araştırmacılar ile paylaşılmadığını söylemek de gerekir.

²⁶ Bölüm 6, paragraf 2, Dernekler Kanunu.

Buna ek olarak, **yaptırımların** çoğu oldukça minimal görünürken- asgari ücretin 1/5'i, Kıbrıs'ın kuzey kesiminde kuruluşların çoğunun gönüllüler temelinde çalıştığı ve asgari ücretin nispeten yüksek bir düzeyde verildiğini belirtmek gerekir - 600 EURO civarında²⁷.

Yeni yasa çerçevesinde tescil prosedürü oldukça uzun sürmektedir- 60 gün, iyi uluslararası uygulamalardan bile daha uzun bir süre. Ayrıca, dernek özgürlüğü ile ilgili sınırlandırmalar ile karşı karşıya kalan çeşitli gruplar vardır.

Kıbrıs'ın kuzey kesiminde dernek özgürlüğü reddedilen gruplardan biri, **çalışma ya da oturma iznine sahip olmayan yabancılardır**. Şu anda dernekler ile ilgili yeni yasa, bir yabancıya bir dernek kurucusu veya dernek üyesi olabilmesi için 6 yıl ülkede kalmış olmasını gerektirir. Bu, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi ile çelişmektedir. Böyle bir sınırlama, iki toplumlu sorunlar ile uğraşmak için çabalayan dernekler için özellikle ciddi sorunlar yaratacaktır çünkü bu hüküm, güneyden insanların kuzeydeki derneklere katılmalarını engelliyor.

Dernekler yeni kanunda Kıbrıs'ın kuzey kesiminde yabancı derneklerin çalışması üzerine çok ciddi sınırlamalar yer almaktadır. **Yabancı kökenli dernekler (yurt dışında kayıtlı derneklere verilen ad) sadece bir şube ofisi açarsa çalışabilir**. Ancak, bir şube ofisinin açılması, "Dışişleri Bakanlığının" görüşünü ve "İçişleri Bakanlığının" iznini gerektirir. Daha da önemlisi, sadece çok sınırlı alanlarda çalışan kuruluşlar gerçekten şube açabilir ve bu şekilde Kıbrıs'ın kuzey kesiminde faaliyet gösterebilir. Bu alanların içine sadece "*spor, sağlık, insan hakları, çevre ve/veya engelliler için eğitim*" giriyor. Bu sınırlamanın tek istisnası şunlardır: "*savaş, doğal afet, salgın hastalık ve benzeri olağanüstü durumlar*"²⁸.

Bir önceki yasada yabancı fon üzerinde hiçbir düzenleme yok iken, dernekler ile ilgili yeni yasa **dış yardım almak için çeşitli sınırlamalar** getirmektedir. Yerel dernekler yurt dışından fon alabilir ama kaymakamlığa, fonun hangi proje kapsamında sağlanacağını beyan etme zorunluluğu vardır. Aynı destek almaları durumunda, bunu da beyan etmek zorundadırlar. Yabancı dernekler (üyelerinin çoğunluğunu oturma izni olan yabancıların oluşturduğu) ve yabancı kökenli dernekler sadece "İçişleri Bakanlığının" iznini aldıktan sonra fon (parasal veya aynı) alabilir.²⁹

Kıbrıs'ın kuzey kesiminde Savcılık hem derneklerin hem de vakıfların tescilinde bir role sahiptir. Ancak, her iki işleme de katılımı, cezai işlemlerde idare adına davalar getirmesine ek olarak, aynı zamanda idareye hukuk danışmanı olarak hizmet sunması gerçeği ile ilgilidir. Bu, ne zaman bir bilirkişinin hukuki görüşüne ihtiyaç duyulsa, idarenin ilgili yasal belgeyi Savcılığa ilettiği anlamına gelir. Bu şekilde, Savcılık, yasa tasarısı ama aynı zamanda ortak yasal konular hakkında görüşlerini bildirir (bu yüzden ilgili idari birimin çalışan avukatı gibi hizmet verirler). Bu, Savcılığın medeni hukuk dairesi tarafından yapılır. Dernek tescili durumlarında, "İçişleri Bakanlığı" yasal uzmanlıktan yoksun olduğu için, Savcılık "Bakanlık" adına hukuki görüş sunar.

²⁷ Örneğin, AB üyesi olan Bulgaristan'da, asgari ücret 210 Euro'dur. Yeni AB üyesi devletlerin çoğunda aylık asgari ücret 400 EURO civarında ya da altında belirlenmiştir

<http://www.eurofound.europa.eu/observatories/eurwork/articles/working-conditions-industrial-relations/statutory-minimum-wages-in-the-eu-2016>

²⁸ Bölüm 13, Dernekler Kanunu.

²⁹ Bölüm 22, Dernekler Kanunu.

Vakıf ile ilgili olarak, Savcılığın başka ilginç bir rolü daha vardır- taşınmaz malın tescilinden de sorumludur, yani bir vakıf kurucusunun onu taşınmaz bir mal bağışı ile kurması ihtimaline karşı, ilgili malın tapusunu tasdik eder.

Savcılığın tescil prosedürüne katılımı ile ilgili şu ana kadar temel sorun aslında prosedürü uzatıyor olmasıdır. Öte yandan, Savcılık kendisi tarafından seçilen bir Yönetim Kurulu tarafından yönetilen bağımsız bir kurumdur. Faaliyetleri üzerindeki siyasi baskı asgari düzeyde olmalıdır. Savcılığın müdahil olmasının bir faydası, bunun 5 ilçenin tümünde benzer bir uygulamaya yol açmasıdır. Yetkilerinin İçişleri Bakanlığına ya da hatta daha da aşağıya- bölge müdürlüklerine aktarılması onların kapasitelerinin artırılmasını gerektirecektir ve bu ise zaman alacaktır.

Finansal durum

Temel vergi avantajları

STK'lar için vergi çerçevesi genellikle destekleyicidir. Tüm kuruluşlar kâr amacı gütmeyen faaliyetlerinden edindikleri (hibe, bağış, üyelik aidatları, vs.) gelirleri için temel vergi muafiyetlerine sahiptir. Onlar, sadece ekonomik faaliyetlerde bulunurlarsa veya piyango bileti satarsa vergiye tabidir. Sadece bu gibi durumlarda STK'ların "Maliye Bakanlığı Vergi Dairesine" rapor vermesi gerekir.

STK'ların gelir vergisi ödemeleri gereken durumlara istinaden "Vergi Dairesi" tarafından verilen örneklerle, kendi tesislerinden / mülklerinden edindikleri kira gelirleri dahildir. İlginç bir gelir kaynağı, kâr amacı gütmeyen kuruluşlar tarafından gelir toplamak için kullanılan piyangodur. Eğer bir STK piyango düzenlemek ve bilet satmak istiyorsa, bilet yazdırmak için "Vergi Dairesi" den izin istemesi ve aynı zamanda yazdırmayı planladığı bilet sayısını duyurması gerekir. Piyango ile işi bittikten sonra, sattığı bilet sayısını "Vergi Dairesine" bildirmesi ve gelir üzerinden %16 vergi ödemesi gerekir³⁰. Eğer bunu bildirmekte başarısız olursa, önceki piyango vergi ödemelerini yapana kadar yeni bir çekiliş düzenleyemez.

Buna ek olarak, kuruluşların başka bir kategorisi var- hayır işleri. Hayır İşleri Hakkında Kanuna göre, eğitimsel, edebi, bilimsel ya da kamu amacı olan her türlü hayır kuruluşunun mütevelli heyeti, kendilerine Bakanlar Kurulundan hayır kuruluşu tüzel kişiliği kazandırmak için tescilini isteyebilir. Odak gruplarına katılan temsilcilerin bazıları, hayır kuruluşlarının vergi muafiyetine ve diğer avantajlara sahip olduğundan bahsetti. Ancak, bu avantajlardan Hayır İşleri Kanununda bahsedilmemektedir ve Hukuk Analizine göre, "hayır kurumunun diğer tüzel kişiliklerden farkı, hayır kurumlarının rolü ve sorumlulukları Kanunda açıkça tarif edilmez".

Bağış ve Üyelik Aidatı

Dernekler, üyelik kuruluşlarıdır ve bunların birçoğu üyelik aidatı getirmiştir. Genellikle üyelik geliri son derece büyük olmasa da bu birçok küçük dernek için tipik bir gelir kaynağıdır. Sivil Toplum Kuruluşunun Kapasitesi Değerlendirmesine ilişkin raporun bulgularına göre, üyelik aidatları (70.4%),

³⁰ Bilgiler, Vergi Dairesi tarafından verildi.

üyelerin bağışı (% 34.2) ve bireylerin bağışı (25.4%), Kıbrıs'ın kuzey kesiminde sivil toplum kuruluşlarına ait en büyük gelir kaynaklarıdır.³¹

Kıbrıs'ın kuzey kesimindeki mevzuata göre, donörler için bazı vergi avantajları vardır. Yapılan bağışlar, yıllık vergi beyannamesinde bildirilir. Vergi Dairesi, ancak, mahsup edilen bağış miktarları ile ilgili veri tutmamaktadır, bu nedenle bu bilgi mevcut değildir ve bu sebepten, mevcut avantajlardan ne derece yararlanıldığı değerlendirilemez.

Daha ciddi bir sorun, odak gruplarına katılan STK'ların neredeyse hepsi donörler için vergi avantajları olduğu gerçeğinden haberdar değildi (böyle bir şey yoktur iddiasında bulundu). Benzer şekilde, uzmanlar tarafından yürütülen ankette 17 kuruluştan sadece 3'ü donörler için vergi avantajlarının varlığını bildiklerini belirtti.

Buna ek olarak, odak gruplarında pek çok STK bağış toplama faaliyetlerinde bulduklarını belirtmişken, bu gelir kaynağının kendileri için çok iyi olmadığını çünkü çok fazla çaba (ve özel bilgi) gerektirdiğini söyledi. 2016 yılında düzenlenen bir kamuoyu araştırmasına göre, ankete katılanların %52'si giysi, kitap ya da benzeri şeyler bağışladığını, %35'i cep telefonları aracılığı ile verdiğini ve %33'ü bir STK'ya para verdiklerini belirtti.³²

Kuruluşların bazıları çeşitli hayır etkinlikleri düzenlemeye çalışıyor ama en yaygın yol, bu vergi açısından bir ekonomik faaliyet türü olarak görünse de piyango bileti satmaktır (ve dolayısıyla vergilendirilir). Bununla birlikte, önemli istisnalar da vardır- SOS Çocuk Köyü, son zamanlarda bağış toplamaya başladı ve hali hazırda gelirlerinin önemli bir bölümünü toplanan bağışlar oluşturuyor (kuruluş tarafından sağlanan bilgiye göre bütçelerinin %30'u). Adanın kuzey kesiminde nüfus çok fazla değilken ve bireysel bağışçıların potansiyel hedef kitlesi sınırlı iken, SOS Çocuk Köyü 90 000'e varan potansiyel donörleri olabileceğini tahmin ediyor.

Kurumsal bağışlar ile ilgili olarak- bir dizi STK, sponsorluk bulmaya veya işletmelerden başka türde destek almaya çalışıyor. Şirketler ile yaptığımız toplantılara bakıldığında, şirketlerin girişimlerin maliyetlerini karşılamayı ve kuruluşa doğrudan finansman sağlamamayı tercih ettiği görülüyor. İşletmeler ortaklarını çok iyi bilmeyi istiyor ve birlikte çalıştıkları kuruluşların sıklıkla Yönetim Kurulunda olmayı bile isteyebiliyor. Aynı alanda çalışan çok sayıda kuruluşun olmasının kafa karıştırıcı olabileceği ifade edildi. Bazı STK'ların siyasi konularla ilgileniyor olabileceklerine dair gizli bir korku da var ve işletmeler siyasete karışmak istemiyor. Genel olarak, bu STK'lar hakkında güven ve bilgi eksikliği olduğunun başka bir işaretidir.

Kurumsal sosyal sorumluluk (KSS) ile ilgili kurumsal hayırseverlik ve uygulamalar hala Kıbrıs'ın kuzey kesiminde yenidir. Şirketler her ne kadar- özellikle uluslararası bağlara sahip olanlar - KSS ile daha fazla meşgul olmaya başlasa da, mevcut uygulamalar odak alanları açısından oldukça geleneksel (örneğin kadınların güçlendirilmesi, eğitim, çocuk, sağlık) ve KSS uygulamaları, proje / faaliyet giderleri için doğrudan ödeme açısından tek seferlik aynı katkılar sunmaya odaklanıyor. Şirketler, proje yönetimi konusunda deneyimli ve iyi bir üne sahip STK'ları desteklenmeyi ve onlarla çalışmayı seçiyor. Bu Raporun değişik yerlerinde belirtildiği gibi, "güven" sorunu, aynı zamanda, özel sektör-STK ilişkilerinde belirleyici bir role sahiptir. Birçok kez, şirket temsilcileri, çoğu STK'nın projeleri hayata geçirmek için kurumsal kapasiteye sahip olmadığını belirtti. Bu STK'lar tarafında kurumsal kapasite

³¹ Sivil Toplum Kuruluşunun Kapasitesi Değerlendirmesi. 14 Ekim 2016 Cuma. Infakto Araştırma Çalıştay.

³² Sivil Topluma Yönelik Kıbrıslı Türk Tutumları, Gönüllülük ve Bağış. 14 Şubat 2016. Infakto Araştırma Çalıştay.

eksikliğinin ortak projeler uygulanması için bir sorun teşkil ettiği vurgulandı. Aslında, güven ile birlikte bu durum, şirketlerin STK'lara fon sağlamak yerine, masrafları için doğrudan ödeme yapma yönündeki tercihlerinin nedenlerinden biri olarak öne sürüldü.

Bu araştırmanın bir parçası olarak, uzmanlar, telekomünikasyon şirketi Telsim'in (Vodafone Group'un bir parçası) temsilcileri ve en büyük yerel grub şirketlerinden biri olan KANER Holding temsilcileri ile iki toplantı düzenledi. Bu iki şirket, Kıbrıs'ın kuzey kesiminde KSS uygulamalarının öncüleri olmuştur. Vodafone Grubu ve özellikle Vodafone Türkiye ile bağları nedeniyle, Telsim'in KSS öncelikleri ve projeleri, özellikle Vodafone Türkiye ile uyumludur. Tanımlanan öncelikli alanlara (eğitim, sanat, kadın, sağlık, sakatlık, spor, çevre ve trafik) odaklanan projeler için şirket web sitesinde her zaman online bir başvuru formu mevcuttur ve STK'lara açıktır. Bu uygulamalar, daha sonra Yönetim Kurulu tarafından değerlendirilerek, kabul edilenlere destek sağlanmaktadır.

Bir aile şirketi olarak, aile üyelerinin vizyonu ve rolü, Kaner'in KSS faaliyetlerini tanımlamada oldukça belirleyicidir. Aslında, aile değerleri ile uyum, birlikte çalıştıkları STK'ların seçiminde en önemli öncelik olarak kabul edilmektedir. Emine Kaner, Kaner Grubu Onursal Başkanı, hayırsever işler yapmakta ve hem şirketin hem de aile üyelerinin bağışta bulunmasında öncü olmuştur. 150'den fazla öğrenciye burs sağlamakla birlikte, Emine Kaner, çeşitli STK'ların kurullarında da hizmet vermektedir. Böylece, KANER grup, Kaner ailesi veya Kaner Grup yöneticilerinin aktif olarak temsil edildiği kuruluşlara destek vermeyi seçmektedir.

Genel olarak, KSS ve uygulamaları kavramı, hala Kıbrıs'ın kuzey kesimi için yenidir. Şirketler ve STK'lar, kavramı öğrenmeye başlıyor ve iş birliği seviyesini artırmak için yollar arıyor. Yukarıda belirtilen güven sorunları ve STK'ların profesyonelleşmesi eksikliği algısı nedeniyle, şirketlerin aynı küçük gruptan STK'ları destekleme eğiliminde olduğu görülmektedir. Bu alan her ne kadar önemli bir fırsat sunsa da şirketlerin finansman sağlama konusunda isteksiz olduğu gerçeği bir sorun teşkil etmektedir.

Ekonomik faaliyet

STK'ların iş faaliyetlerinde bulunmasına izin verilir. Ayakta durabilmek için kar getiren faaliyetlerde bulunan bir dizi kuruluş vardır. Faaliyet türleri örneklerine, kullanılmış kıyafet dükkânı olan Kanser Hastaları Derneği ve bir kitapçı dükkânı olan TC Eğitim Derneği dahildir. Buna iyi bir örnek, USAID tarafından finanse edilen bir hibe kapsamında bir yemek kitabı hazırlamayı başaran ve kitabı sonradan turistlere satarak bu kitaptan yararlanmaya devam etmeyi sürdüren Mağusa'dan bir kuruluştur.

Ancak, ekonomik faaliyet çok sayıda STK'nın keşfettiği bir olasılık değildir. STK'lar için bir gelir kaynağı olarak daha da geliştirilme potansiyeline sahiptir ve teşvik edilmesi için ek çabalar harcanmalıdır. İş faaliyetlerinin kendileri, kuruluşun misyonunu başarmanın bir yolu olabilirken, onlar STK faaliyetlerinin odak noktası haline gelmemelidir ama aynı zamanda kuruluşun diğer faaliyetleri için gelir elde etmenin bir aracı olmalıdır.

Hibe fonları

Hibeler, STK'ların önemli bir finansman kaynağıdır. Onlar kuruluşlara istikrar katar ve hibe alan kuruluşlar ile personellere sahip kuruluşlar arasında açık bir ilişki vardır. Ama böyle hibe programlarının öngörülebilir ve şeffaf olması gerekir.

Kıbrıs'ın kuzey kesiminde STK'lar için geleneksel hibe fonu oldukça geç başladı- 1998 yılında UNDP iki toplumlu Kalkınma Programı (BDP) kapsamında STK'ları desteklemek için ilk tesisini açtı. Bu program Kıbrıs'taki STK'ların en büyük donörü olan USAID tarafından desteklendi. BDP'yi UNDP tarafından uygulanan yeni bir USAID destekli program izledi- İş birliği ve Güven için Hareket (ACT). Bu programların özel olarak STK'ların kapasitesini artırmayı değil ama Kıbrıs'ta uzlaşmayı hedef aldığı akılda bulundurulmalıdır. Ancak, STK kapasitesini hedefleyen unsurlar içerdiler. USAID finansmanı ile çalışmaya devam eden girişimler hala mevcuttur ama bu program resmen 2015 yılı sonunda kapandığı için, bunun 2016 yılında son bulması bekleniyor.

Diğer iki önemli etken özne, AB ve Türkiye'dir. Başka hiçbir uluslararası hibe verme programının adı odak gruplarında katılımcılar tarafından verilmemiştir. Buna ek olarak, Stelios Vakfı'ndan iki toplumlu etkinlikleri finanse eden bir girişim olarak bahsedildi.

Bu üç büyük donörün programları karşılaştırıldığında, odak gruplarında STK'lar, herhangi bir eş finansman talep etmediği için USAID'in özellikle en esnek yaklaşıma sahip olduğunu iddia etti. Aynı zamanda, AB, daha esnek olması gerektiğini anlayarak eş finansman koşulunu %20'den %5'e düşürdü, ancak bu hala birçok STK için yüksektir.

AB finansmanı, Kıbrıs'ın kuzey kesiminde sivil toplum kuruluşlarının en önemli kaynaklarından biridir. AB fonları STK'ların sadece kendi projelerini hayata geçirmesi için kaynak sağlamada değil, aynı zamanda onların uluslararası STK'larla ortaklıklar kurmasında ve proje yönetimi açısından kendi kapasitelerini oluşturmaya yardımcı olması bakımından önemlidir. Ayrıca, Kıbrıs'ın kuzey kesiminde STK'ların çoğu için, bunlar genellikle proje bazlı olmasına rağmen, AB fonları, istihdam için tek fırsattır.

Avrupa Birliği ilk kez 2006 yılında Kıbrıs Türk toplumuna yönelik AB Mali Yardım Programı başlattı. Kıbrıs'ın yeniden birleşmesi için Kıbrıslı Türkleri hazırlamaya yardımcı olma amacıyla, AB, Kıbrıs Türk toplumuna sosyal ve ekonomik kalkınmaya odaklanarak yardım etmektedir. Sivil toplum kuruluşları ile birlikte, öğrenciler, çiftçiler, okullar ve köyler AB yardımından asıl yararlananlar olmuştur.

AB, ilk olarak 2007 yılında sivil toplum için 6.9 milyon Euro programına başladı. Demokrasi, barış ve aktif vatandaşlık değerlerini teşvik ederek; AB mali yardımı, iki toplumlu etkinlikler için bir ortam teşvik etmenin yanı sıra sivil toplumu güçlendirmeyi amaçlamıştır. "Toplam 4.85 milyon Euro, uzlaşma ve güven oluşturma ile ilgili tedbirler için 44 tane STK'ya verildi."³³ AB tarafından verilen mali destek, uluslararası bir donör ile çalışma anlayışı kazandırmanın yanı sıra STK'ların farklı alanlarda projelerini hayata geçirmelerine yardımcı oldu.

AB tarafından finanse edilen Eylem Programında Sivil Toplum (2009) altındaki tekliflerin 3. Çağrısı ile 4. teklif Çağrılarının (2013), sivil toplum gelişme sürecinde Kıbrıs'ın kuzey kesiminde bir aksamaya sebep olmasının üzerinden uzun süre geçti . Ancak, hibe programları 2014 yılında yeniden başlatıldı.

³³ Avrupa Birliği'ne Daha Yakın: Kıbrıs Türk Toplumuna AB Yardımı. 2012. Avrupa Birliği.

"Eylem IV Kıbrıs Sivil Toplumu" kapsamında AB, 10 projeye 2,5 milyon Euro sağladı. Bu projeler, bunlarla sınırlı olmamak üzere; barış ve uzlaşma, kültürel miras, sanat, gençlik ve sürdürülebilir kalkınma alanlarında uygulanmıştır. 2015 yılında, 1,6 milyondan fazla Euro, 8 projeye verildi. Hibelerin çoğunlukla hak temelli amaçları desteklemek için verildiğine dikkat etmek önemlidir ve AB üyesi ülkelerden farklı STK'lar ile ortaklıklar teşvik etmede önemli olmuştur.

Odak grup toplantılarına katılan STK'ların birçoğu Kıbrıs'ın kuzey kesiminde sivil toplum gelişiminde AB hibelerinin önemli bir rol oynadığını vurguladı. Aynı zamanda proje teklifi yazma ve yönetiminde yaşanan zorluklardan dolayı, STK'ların sadece küçük bir kısmının hibe başvurusu yapmak için uygun olduğu belirtilmiştir. Bazı katılımcılar, AB'nin daha erişilebilir ve esnek olacak yeni finansman mekanizmalarına ihtiyaç duyulduğundan bahsetti. Bu güçlükler rağmen, AB fonlarının, Kıbrıs'ın kuzey kesiminde STK'ların en önemli destek kaynağı olmaya devam edeceği tahmin edilmektedir.

Gelecekteki gelişim için yönlerden biri, STK'lara destek için yerel kaynakların oluşturulması olabilir- bu yerel hayırseverlere destek anlamına gelebilir, böylece onlar daha sistematik bir yaklaşım geliştirebilir. Diğer örnekler, topluluk fonları veya yardım sermayesi yaratılmasına destek verilmesi olabilir. Ama istikrarlı bir fon kaynağı olmadan, STK'lar aktif olarak sorunların çözümüne katılmayan ya da çeşitli girişimler için çaba göstermeye devam edemeyen marjinal bir grup haline gelebilir.

Devlet finansmanı

Uluslararası alanda, devlet finansmanı STK'lar için finansman ana kaynaklarından biridir. Devlet finansmanının, kâr amacı gütmeyen kuruluşlara sağlandığı farklı yollar vardır. Yollardan biri, STK'lar tarafından önerilen projelere hibe sağlamaktır. Başka bir mekanizma ise hükümete ya da muhtaç gruplara hükümet adına hizmet sunmak için STK'ların "istihdam edilmesidir". Devlet finansmanı durumunda, bunun şeffaf ve açık kurallar altında dağıtılması çok önemlidir.

Kıbrıs'ın kuzey kesiminde, STK'lara sağlanan **devlet yardımları** çok az durumda verilmektedir. Yaptığımız toplantılarda, STK'lara kendisi aracılığıyla finansman sağlanan bir uzman program olduğunu duyduk- Kültür Dairesi.

Kültür ve sanat alanında çalışan STK'lara sağlanan mali destek "Sanat İle İlgili Derneklere Yardım Hakkında Yönetmelik" uyarınca düzenlenir.³⁴ Yönetmelik; uygunluk kriterleri, başvuru süreci, mali destek kapsamı ve seçim kriterleri gibi hibe prosedürü hakkında gerekli bilgileri sağlar. Sağlanan mali yardımın amacı ve kapsamı şu şekilde tanımlanmaktadır: "Dernekler tarafından Kıbrıs Türk toplumunun sanatsal değerlerine katkıda bulunmak, geliştirmek ve belgelendirmek amacı ile geliştirilen projeleri, eğitim faaliyetlerini ve yayınları, sanatsal programları desteklemek." Bu amaç doğrultusunda, yayınların hazırlanması ve tercümesinde, dernek temsilcilerinin ve sanatçıların / dansçıların vb. seyahat ve konaklama masraflarında, kültürü geliştirmeye yönelik faaliyetlerde ve teknik yardım alınmasında destek sağlanır.

Bayındırlık, Çevre ve Kültür "Bakanlığı" bünyesinde faaliyet gösteren Kültür Dairesi, hibe programının koordinasyonundan sorumludur. Yönetmelik uyarınca, Dernekler Kanunu altında kayıtlı ve en az 2 yıldır etkin olan dernekler, neler yaptıklarını kanıtlayan raporlara sahip olunması koşulu ile başvuru

³⁴ *Sanat İle İlgili Derneklere Yardım Hakkında Yönetmelik*. Bayındırlık, Çevre ve Kültür Bakanlığı.

<http://kultur.gov.ct.tr/Mevzuat/T%C3%BCz%C3%BCKler.aspx>

hakkına sahiptir. Kültür Dairesi genel bütçesi Bakanlık tarafından ayrılan bütçe uyarınca yıllık bazda değişir. Bu bütçenin genellikle 200.000 ile 240.000 TL arasında olduğu ifade edildi (58.542 ile 70.251 Euro arasında). Hibe yoluyla STK'lara sağlanan mali destek bu bütçenin %1 ile %10 arasındadır. Proje maliyetlerinin sadece %80'i bu hibe ile karşılanır.

Programa başvurular yılda iki kez Kültür Bakanlığı tarafından kabul edilir. Daire, yılda 40'dan fazla başvuru alıyor. 11 kamu görevlisinden ve STK temsilcilerinden oluşan Değerlendirme Komitesi, projelerin değerlendirilmesinden ve seçim kriterlerine göre hibe alacak olanların seçiminden sorumludur. Aynı zamanda Değerlendirme Komitesi üyesi olan STK temsilcileri ile yapılan görüşmede, seçim sürecinin önceden belirlenmiş objektif kriterler kümesine göre yapıldığı ifade edilmiştir. Ancak, geliştirilmesi gereken bazı alanlar da vurgulanmıştır. Her şeyden önce, çok geniş olduğu ve sanat ve kültür projelerinin farklı özelliklerini dikkate almadığı için mevcut kriterlerin değerlendirme için yeterli olmadığı vurgulandı. Seçim süreci üzerine diğer önemli bir eleştiri ise Komite tarafından takip edilen prosedürlere ilişkin oldu. Komite üyelerinin eline sadece başvuru özetlerinin geçmesi ve değerlendirme toplantısı ile aynı gün projeleri değerlendirmek ve derecelendirmek zorunda kalmaları verimsiz olarak kabul edildi. Başvuruların tümünün değerlendirme toplantısı öncesinde alınması ve her üyeye projeleri kendi başlarına derecelendirme fırsatının verilmesinin daha iyi bir alternatif olacağı iddia edildi. Aynı zamanda Kıbrıs'ın kuzey kesiminde sanat ve kültür topluluğu oldukça küçük olduğundan, komite üyelerinin başvuru sahipleri ile, bazı durumlarda çıkar çatışmasına neden olabilecek, farklı bağlara sahip olduğuna işaret edildi. Başvuru sahiplerinin yaptığı sunumu da içeren değerlendirme sürecinin ardından, seçilen STK'lar iki taksit halinde hibe ödemelerini alırlar ve uygulanan faaliyetler ve proje maliyetlerini belirten bir nihai rapor sunmaları beklenmektedir.

Kültür Dairesi tarafından sağlanan mali destek Kıbrıs'ın kuzey kesimi için eşsiz bir örnektir. Bazı eksikliklerine rağmen, yapılandırılmış ve iyi işleyen tek devlet finansman mekanizmasıdır. Dahası, uluslararası kuruluşların hibe programları ile birlikte, seçilen STK'ların proje maliyetlerini karşılamaya yönelik doğrudan ödemeler yerine hibe aldığı birkaç örnekten biridir. Değerlendirme Komitesinde STK temsilcilerinin varlığı da kayda değerdir. Yine de kültür ve sanatın daha kapsamlı bir anlayışını içerecek şekilde düzenlemeyi yenilemek, seçim kriterlerinin güncellenmesi ve Değerlendirme Komitesinin çalışma yollarının yeniden yapılandırılması gibi bazı tedbirler, hibe programını daha şeffaf ve etkin hale getirmek için alınabilir.

Sivil toplum kuruluşlarına fon sağlayan diğer idareler / dairelerin ara sıra örnekleri olmuştur. Bunların çoğuna, bazı girişimler için STK giderlerinin karşılanması dahildir örneğin; Turizm "Bakanlığı", STK tarafından geliştirilmiş turist patikası levhalarının maliyetini karşıladı. Başka bir örnek, ilgili devlet yönetiminin maliyetleri karşıladığı, STK'lar ile ortak girişimlerin organize edilmesiydi örneğin; Milli Eğitim "Bakanlığı" Yeşil Barış Hareketi ile birlikte okullarda bir fotoğraf yarışması düzenledi veya Diyabet Derneği ile birlikte organize edilen bir yarışmanın ulaşım ve diğer maliyetlerini karşıladı.

Finansman sağlanmasına yol açan üçüncü bir iş birliği yolu, aslında STK tarafından sunulan bir fikri almak ve bunu yalnız başına uygulamaktır. Buna bir örnek yine, Eğitim "Bakanlığı" uyuşturucu kullanımının sorunları hakkında bir kitapçık yayınladı- bu STK'nın fikriydi ve kitapçığı hazırlayan uzmanlar da bir STK'dandı.

Hemen hemen tüm durumlarda (Kültür Dairesi hariç), bir kuruluşun fon için başvuruda bulunacağı ve destekleneceği hiçbir net prosedür bulunmamaktadır. Çoğu durumda, ortaklık geçicidir ya da ilgili yönetim ve STK arasındaki önceki bir iş birliğinin başka bir türüne dayanmaktadır.

Yerel düzeyde, durum benzerdir. STK'lara sağlanan desteğe çeşitli örnekler vardı ama teklif çağrısı ile düzenlenen bir yarışmanın ardından STK'ların onun aracılığı ile şeffaf ve halka açık bir şekilde fon alacakları resmen oluşturulan prosedürlerin hiçbir örneği bulunmamaktaydı. Birkaç yıl önce olmuş ilginç bir örnek Diyabet Derneği tarafından verildi, onlar Lefkoşa belediyesinden önemli bir miktarda (30 000 GBP) fon aldı. Bu geçici bir süreçti, çünkü yerel bütçenin ilgili bütçe kalemlerinden biri harcanmamıştı ve belediye bunun için kuruluşa başvuru yapmasını teklif etti. Hibe bir protokol imzalanmasıyla düzenlenmiştir³⁵.

STK'lar geleneksel olarak sosyal alanda idarenin çok önemli bir ortağıdır. Kıbrıs'ın kuzey kesiminde, en savunmasız gruplar ile çalışan, onlara çeşitli hizmetler sağlayan bir dizi STK vardır. Sosyal Hizmetler Dairesi STK'ların değerini anlamıştır ve çeşitli kuruluşlar ile ortaklıklar başlatmıştır. Belli başlı hizmetleri sunmak için bu kuruluşların masraflarının bir kısmını karşılamak için kuruluşlara fon sağlamaktadır. Bu **sosyal müteahhitliğin** açık bir örneğidir- Aksi halde idarenin kendisinin temin etmekle yükümlü olacağı hizmetleri sağlaması için bir STK'ya finansman sağlamak. Bu geçici bir esasa göre olur, çünkü bu sürecin yasal bir düzenlemesi bulunmamaktadır ve Sosyal Hizmetler Daire Başkanlığı, ilgili kuruluşlarla protokoller imzalar. Ancak, bu daire şu anda, STK'larla iş birliği sürecini düzenlemek için, kendi kuruluş kanununda belirli bir değişiklik yapmayı öneriyor.

STK'lara Sosyal Hizmetler Dairesi tarafından sağlanan para miktarı yüksek değildir. Biz yılda toplam 124 000 TL alan iki özel kuruluş hakkında bilgi aldık³⁶ ve bunun çoğunluğu SOS Çocuk Köyü'nün sağladığı hizmetler için gidiyor.

SOS Çocuk Köyü³⁷ Kıbrıs'ın kuzey kesiminde önemli bir istisnadır- hem idare hem de şirketler ile olan toplantılarda, herkesin desteklemeye istekli olduğu güvenilir bir ortağa örnek olarak gösterildi. Tabii ki, SOS uluslararası bir ağın parçası olma ve ana merkezinden hem mali destek hem de know-how alma avantajına sahiptir (ve böylece yeni / yenilikçi hizmetler sunabilir, aynı zamanda çeşitli bağış toplama yöntemleri hakkında bilgiye erişebilir).

Kuruluş, çocuklara ve ailelerine yönelik bir dizi hizmet sunmaktadır. Onların Lefkoşa'da çocuklar için evleri var ve bir anaokulu çalıştırıyorlar (evlerde yaşamayan çocuklara da açık). Onların Girne'de bir gençlik tesisi var ve çocuklar tesisten ayrıldıktan sonra, yarı bağımsız yaşam programına geçiyor. Buna ek olarak, SOS aile güçlendirme programı yürütüyor. Aile güçlendirme programında 150 çocuğa ve Lefkoşa ve Girne'de kendi tesislerinde 106 çocuğa destek oluyorlar.

³⁵ Bu durumdan, Lefkoşa'da bir odak grubunda kuruluşun bir temsilcisi tarafından bahsedilmiştir.

³⁶ 12 Mayıs 2016 tarihi itibarıyla yaklaşık 37 000 EURA'ya eşit.

³⁷ Bu bilgi, kendisiyle görüşmemiz esnasında, SOS Çocuk Köyü yöneticisi tarafından sağlandı.

SOS muhtemelen 62 çalışanı ile (4 tanesi bağış toplamaya odaklı), adanın en büyük kuruluşlarından biridir. Onların yıllık bütçesi 5,5 milyon. TL³⁸ ve çeşitli kaynaklardan destek alıyorlar:

- Bağış toplamadan %30;

- Devlet yardımlarından %30;

- Uluslararası sponsorluktan %8;

- Anaokulundan (ekonomik faaliyet) %7;

- Ana merkezden %25 (ama buna 2018 yılında son verilmesi planlanmaktadır).

SOS çocuk köyüne bakıldığında, biz fon bulmanın gelişmiş çeşitli alternatif kaynaklarını görüyoruz- ekonomik faaliyetler (anaokulu ücretleri), sosyal sözleşme ve bağışlar. Sosyal sözleşme ile ilgili olarak, SOS çeşitli hizmetler için fon alıyor- yönetim destekledikleri her çocuk için onlara asgari ücretin %75'ini vermektedir. Buna ek olarak, yönetim 20 çocuğun anaokulu ücretinin %85'ini karşılamaktadır. Ve, SOS idarenin sağladığı en yaygın destekten de yararlanmaktadır -aynı destek- idare tarafından binalarının inşa edildiği arazi 50 yıl boyunca ücretsiz temin edilmiştir.

Bireyler ve şirketlerden bağış toplanması ile ilgili olarak, SOS bire bir toplamanın dahil olduğu çeşitli yöntemler kullanır, ama şirketler konusunda, şirketlerden ağırlıklı olarak aynı destek aldıklarını bildirdiler.

Devlet Fonunun Diğer Potansiyel Kaynakları

Kıbrıs'ın kuzey kesiminde düşünülmesi gereken iki ek kaynak vardır- devlet piyangosu ve Vakıflar İdaresi (EVKAF).

Odak gruplarının birinde paylaşıldığı gibi, adanın kuzey kesiminde piyango sporlara mali destek sağlamaktadır. Yani şu anda tüm STK'lar için potansiyel bir kaynak değildir ama belki spor dernekleri için öyledir. Bununla birlikte, piyango gelirlerinin sivil toplumun geliştirilmesi de dahil olmak üzere daha geniş bir faaliyetler alanında kullanıldığı diğer ülkeler (örneğin Hırvatistan) vardır.

Vakıflar İdaresi (EVKAF) başka bir potansiyel gelir kaynağıdır. Çok sayıda mülkiyet yönetir ve yukarıda belirtildiği gibi, bu mülkiyet geliri son yıllarda artmıştır. Ayrıca, EVKAF sadece vakıfları desteklemez. Ancak, desteği ağırlıklı olarak aynidir- ürünler satın alma ya da doğrudan belirli giderleri karşılama. Onlar aynı zamanda arazi, binalar vb. sağlayabilir. Derneğe destek olmanın bir örneği EVKAF'ın bir derneğe yerel laleleri korumak için sağladığı lale dikimi için arazi ve tohum desteğidir. Kanseri çocuklar Derneği durumunda, EVKAF onları çatılarını tamir ederek destekledi. EVKAF, derneklerin bağış toplaması ile ilgili girişimleri de desteklemektedir. Bir örnek, Diyabet Derneği tarafından düzenlenen yardım maksatlı koşuyu EVKAF'ın t-shirtler ve su satın alarak desteklemesiydi. Farklı STK'lar, EVKAF'ın Kıbrıs'ın kuzey kesiminde önemli bir destek kaynağı olarak ortaya çıkmakta olduğunu belirtti. Ancak, sağlanan desteğin yapılandırılmadığı ve yöneticilerin iyi niyetlerine ve vizyonlarına çok fazla bağımlı olduğunu belirtmek gerekir. Şu anda, bu geçici desteği açık ve şeffaf bir

³⁸ 1,64 milyon civarında. EURO.

hibe verme mekanizmasına dönüştürmek için EVKAF tarafından hiçbir taahhüt yoktur. Bu maksatla, bu desteğin sürekliliğini öngörmek mümkün değildir.

İstihdam ve gönüllülük

Kıbrıs'ın kuzey kesiminde STK'ların çoğu gönüllü temellidir. 2016 yılında Infakto Research tarafından yapılan bir araştırmaya göre katılımcı 240 STK'nın yaklaşık % 80'inin hiç bir çalışanı yoktu. 1-5 çalışanı olan kuruluşların yüzdesi %13 iken, "hemen hemen tüm katılımcılar, kendi kuruluşları için çalışan gönüllülerin bulunduğunu söyledi".³⁹ Birçok kuruluşun fon kaynakları sürekli eksik olduğu için, ücretli personel tutmak gerçek bir sorundur. STK'larda istihdam için hiçbir özel avantaj yoktur. STK'ları bazı maaş ile ilgili vergilerden muaf tutmak için birkaç yıl önce bir girişim olmuştu, fakat desteklenmedi.

Sorunlar

Kıbrıs'ın kuzey kesiminde STK sektörünün genel mali durumu çok iyi değildir. STK faaliyetleri için finansman kaynakları sınırlıdır, bu sebeple STK'ların çoğu gönüllülük temelinde çalışır. Bu, STK'ların faaliyetlerine daha fazla insanın katılımı açısından bir avantaj olabilir. Dahası, bu STK'ların güçlü bir şekilde misyon odaklı olmasını sağlar. Ama bu, kuruluşların güçlü ve sürdürülebilir olmasını sağlamaz.

Temel vergi çerçevesi, STK çalışmasını engellemiyor. Ama STK'lara kanalize edilen neredeyse hiçbir devlet finansmanı yoktur. İdarenin kuruluşlara nasıl fon sağlayabileceği ile ilgili hiçbir düzenleme bulunmamaktadır (ne hibe şeklinde ne de onları belirli hizmetleri sunmaları için istihdam etmek için özel bir prosedür yoluyla).

Kıbrıs'ın kuzey kesimi nüfus ve iş sektörü açısından da nispeten küçüktür, bu ise bireyleri istihdam etme ve kurumsal bağışçılar potansiyelinin de çok büyük olmadığı anlamına gelir. Kurumsal sosyal sorumluluk, daha da geliştirilmesi gereken bir kavramdır.

T.C. yönetimi ile ortaklık

Kıbrıs Türk (TC) yönetimi, kâr amacı gütmeyen kuruluşlar ile çeşitli seviyelerde iş birliği yapmaktadır. Ama bu iş birliği sporadiktir ve yönetim ile özel kuruluşlar arasındaki bireysel ilişkilere dayanır. Kıbrıs'ın kuzey kesiminde "kamu kurumları" ve STK'lar arasındaki iş birliğini düzenleyen bir dizi "yasalar" bulunmasına rağmen, bu "yasaların" hiçbiri iş birliğinin kapsamı, şartları ve içeriğine dair bir açıklık getirmez⁴⁰. Kısa bir süre önce belirtilmişti, STK'ların onun aracılığı ile karar verme sürecine katılabileceği yerleşik bir mekanizma yoktur.

³⁹ Sivil Toplum Kuruluşunun Kapasitesi Değerlendirmesi. 14 Ekim 2016. Infakto Araştırma Çalıştayı.

⁴⁰ Yasal incelemeye göre.

İdarenin geleneksel ortakları, iş odaları ve sendikalardır. Bu özellikle, 16 üyeden 6'sının odalar ve sendikalardan olduğu ama bir tek, diğer STK'nın bulunmadığı, Çıraklık Kurulunda, eğitim alanında görünür. STK'ların girişimlere katılımının olduğu çeşitli diğer örnekler mevcuttur, ancak bunlar sistematik değildir. STK'ların katılımı için herhangi bir yükümlülük ya da yasal dayanak bulunmamaktadır (Sosyal Hizmetler Müdürlüğü tarafından belirtildiği gibi). Yönetim STK deneyimini kullanmaya hazırdır ancak çoğu durumda bunun için ödeme yapmaz.

Yerel düzeyde, bir dizi ilginç örnekler de vardır. Lefkoşa Belediyesi, farklı alanlarda birtakım ortaklık biçimleri kurmuştur. Belediye, yarattığı çeşitli komitelerde STK'ları müdahil eder. Özellikle gençler alanında- Gençlik ve Çocuk Meclisleri- STK'larla iş birliği yaptığı ve onları desteklediği, kurullar oluşturmuştur. Belediye, STK'larla ortak girişimler yürütmektedir ve örneğin cinsiyet, yaşlılar ve engelliler, mülteciler gibi en farklı alanlarda kuruluşlar ile çalışmaktadır. Bu aktivite artışının sebebi büyük ölçüde Lefkoşa belediye başkanının kâr amacı gütmeyen kuruluşların kendisinin önemli ve değerli bir ortağı olduğunu anlaması sonucudur.

Lefkoşa Türk Belediyesi farklı alanlarda çalışan sivil toplum kuruluşları ile güçlü bağlar ve ortaklıklar kuran, Kıbrıs'ın kuzey kesimindeki en aktif belediyelerden biridir. Odak grup toplantılarının ve görüşmelerin birçoğunda, STK'lar Lefkoşa Belediyesinin olumlu rolünden ve Belediye Başkanlığına Mehmet Harmancı'nın seçilmesinden sonra ortaya çıkan önemli değişikliklerden bahsetmiştir. Yıllardır kendisi de bir sivil toplum aktivisti olmuş Harmancı, STK'lar ile çalışmaya yeni bir anlayış ve yaklaşım getirmiştir. Sayın Harmancı ile röportajda, belediyelerin çoğu için STK'lar ile ortaklıklar sadece şehir planlama alanında ortaya çıksa bile, o STK'ların ortak stratejiler ve hizmetlerin geliştirilmesinde belediyelerin doğal ortakları olduğuna inandığını belirtti. Bu anlayışla, Lefkoşa Belediyesi STK'larla iş birliği ve onlara destek için farklı stratejiler ve mekanizmalar geliştirmiştir.

STK'larla Lefkoşa Belediyesi'nin iş birliği başlıca üç alanda odaklanmıştır: (1) Farklı komiteler aracılığıyla STK'ları strateji yapma sürecine dahil etmek, (2) aynı destek ve (3) hizmet tanımlanması sağlamak. Yukarıda açıklandığı gibi, Belediyenin farklı komitelerine, Cinsiyet Eşitliği Komisyonu, Çocuk Hakları Komisyonu, Mülteci Hakları Komisyonu, Kültür, Sanat ve Sosyal Hizmetler Komisyonu ve Gençlik Konseyi gibi, STK'ların katılımı sağlanmaktadır. STK'lar açıkça bu komisyonlara davet edilmektedir ve onlar oy kullanma yetkisine sahip olmamasına rağmen, geliştirilen stratejiler için öneriler sunabilirler. STK'ları strateji yapma süreçlerine dahil etmenin ve ortaklıklar kurmanın gerektiğini vurgulayan Başkan Harmancı dikkatimizi aynı zamanda Kıbrıs'ın kuzey kesiminde sivil toplumun iş birliği eksikliği ile sonuçlanan bölünmüş doğasına (çoğunlukla siyasi bölünmeler yüzünden) çekiyor. Kendi sınırlı kaynaklarına rağmen, Belediye STK'lar için, ulaşım ve toplantı alanları gibi aynı destek sunmaktadır. Ayrıca, Belediye ve Akdeniz Avrupa Sanat Derneği (EMAA), küçük bir miktar kira karşılığında EMAA'nın belediyeye ait bir binayı kullanımına izin tanıyan bir protokol imzaladı. Benzer şekilde, Belediye, kadın kuruluşları için açık alan olacak bir Kadın Dayanışma Merkezi kurulması için kadın kuruluşları ile de çalışıyor. Hizmet sunumu örnekleri farklı alanlarda da mevcuttur. Şehir için yeni bir masterplan geliştirmek için Mimarlar Odası tarafından sağlanan hizmet ve EMAA ile uygulanan çocuklar için sanat kursları hizmet sunumunun örneklerinden bazılarıdır. Mali kısıtlılık nedeniyle Belediye STK'lara finansman sağlayamamaktadır. Bununla birlikte yapılan görüşmede, Belediye Başkanı Harmancı, diğer yatırım kaynakları mevcut olacak olursa ve olduğunda, bir sivil toplum merkezi ve gençlik faaliyet merkezi açmaya yönelik planlarının olduğundan bahsetti. Lefkoşa Belediyesi, ayrıca Belediye, STK'lar ve özel sektör arasında ortaklıklar geliştirilmesinde önemli bir rol oynamaktadır. Paylaşım Mutfağı; Belediyenin, bireysel bağışçıların, kamu kurumlarının

(örneğin EVKAF) ve kuruluşların yaşlılar, düşük gelirli insanlar ve mülteciler için bir aşevi açmak için bir araya geldiği eşsiz bir örnektir.⁴¹

Hiç kuşkusuz, Belediye Başkanı Harmancı'nın bir aktivist olarak zemini ve sivil toplum örgütlerinin rolüne duyduğu güçlü inanç, Lefkoşa Belediyesi tarafından atılan olumlu adımlarda önemli bir rol oynamaktadır. Kendisine bu girişimlerin sürdürülebilirliği ile ilgili soru yöneltildiğinde, Belediye Başkanı Harmancı, STK'larla birlikte, farklı "belediyeler" ve diğer "belediye başkanları" için örnek teşkil edecek "en iyi uygulamalar" dizisi geliştirmekte olduklarını vurguladı.

Kendi web sitelerinde taslak "yasalar" yayınlayan kurumların örnekleri bulunmaktadır. Buna iyi bir örnek, "tüzüklerinde", taslak "yasaların" "Resmi Gazete'de" yayımlanmasını sağlayan ve normalde görüş sunulması için 20 gün veren "Parlamento" dur. Bununla birlikte, gelen yorumlara dair herhangi bir geri bildirim sağlama yükümlülükleri yoktur. Tabii ki, aynı derecede önemli bir konu da karar verme sürecinde daha aktif yer alacak STK'ların kapasitesidir. Kuruluşların gönüllüler tarafından işletildiği göz önünde bulundurulursa, bu onların çalışma saatlerinde düzenlenen herhangi bir kamu tartışmasına katılmakta sorun yaşayacağı anlamına gelir (bu normalde kurumların istişareler yapacakları saattir). Karar alımına katılım süreci de görüşlerin hazırlanması, taslakların gözden geçirilmesi vb. için önemli miktarda zaman alan özveri gerektirir, STK'ların bunun için vakti olmayabilir.

İlginç bir örnek, "Dernekler Kanunu'nun" geliştirilmesidir. Odak gruplarında STK'lar, "Dernekler Kanunu" taslağı hazırlama sürecine dahil edilmediklerini hissettiklerini paylaştı. Örneğin, önerileri ile ilgili herhangi bir geribildirim almadılar. Ayrıca, sürecin STK'lara karşı güven eksikliği gösterdiğini söylediler- bir politikacının artık herkesin bir dernek kurmasının mümkün olacağını söylediğini (bu bir sorunmuş gibi) aktardılar, ki dernek özgürlüğünün amacı tam da budur. Öte yandan, STK'ların dahil olması ve taslağı etkilemesi için fırsatlar vardı. Taslak internette yayımlandı ve yorum yapılması mümkündü.

Birkaç yıl önce, yeni bir "Dernekler Kanunu" kanunlaştırılması için bir girişim başlatıldı. "Kanun" un ilk taslağı, "kanun" tasarısının geri çekilmesini talep eden STK'lar tarafından desteklenmedi. 2014 yılında yeni bir girişim başladı. Sivil Toplum Örgütleri Ağı- birtakım STK'ların koalisyonu, "kanun" tasarısı üzerinde aktif bir tavır aldı. Hem STK'ların hem de T.C. idaresinin temsilcilerinin yer aldığı bir çalışma grubu oluşturuldu. STK'lar, aynı zamanda, "Meclis'te" ilk "yasa" taslağı tartışmalarına dahil edildi. Sivil Alan inisiyatifi tarafından, STK'ları ve yönetim temsilcilerini bir araya getiren bir kamu tartışması organize edildi. Tartışmada, dernek kurma özgürlüğü ile ilgili uluslararası standartlar ve en iyi uygulamalar sunuldu. Ancak, kanun yapma sürecinin son aşamalarında, STK'ların "kanun" taslağı metni tartışmalarına davet edilmesine son verildi ve böylece STK önerilerinin bazıları "Parlamento" üyeleri tarafından dikkate alınmadı.

Ancak, Sivil Toplum Örgütleri Ağı, tasarı sürecini etkilemenin başka bir yolunu buldu- onlar "yasa" tasarısı üzerine olan görüşlerini doğrudan "Cumhurbaşkanlığına" gönderdi ve "yasa" tasarısı, çeşitli kilit alanlarda STK önerileri doğrultusunda değişiklikler yapılması talebiyle veto edildi.

⁴¹ Paylaşım Mutfağı hakkında daha fazla bilgi için, bkz <https://www.lefkosabelediyesi.org/lefkosanin-paylasim-mutfagi-hizmete-girdi/>

Danışma kurulları ve danışma konseyleri gibi istişare organlarının kurulması, T.C. yönetiminde gerçekten popüler değil. Örneğin, Eğitim Dairesinin toplantıda verdiği bilgilere göre, daha önce bahsedilen Çıraklık Kurulu dışında eğitim alanında başka bir danışma organı yoktur.

Ortaklık, her iki tarafın da fayda görmesini gerektirir. Sıklıkla, idarenin, STK'ları müdahil etmenin getireceği olası değeri anlamıyor olduğu görülebilir. Başarılı ortak girişimlerin belirli vakaları bile, STK'ları müdahil etmenin daha sistematik bir yolunu oluşturmaya yardımcı olmak için yeterli değildir. Bir dereceye kadar bu daha fazla çaba gerektirecektir ve idarenin yeterli kapasiteye sahip olmadığı açıktır. Tescil zaman çizelgesinin kısaltılması için yapılan tartışmalar sırasında (60 günden 30 güne), tescil prosedürünün mevcut T.C. yönetiminin insan kaynakları ile kısaltılamayacağı ifade edilmiştir. Aynı şekilde, TCc "yetkilileri" kamu istişareleri düzenlemek için veya STK'ları müdahil etmek için zaman ayırmazsa, her bir ortaklık sporadik kalacaktır. Sınırlı mali kaynaklar, daha iyi bir ortaklık oluşturmanın önündeki başka bir engeldir- herhangi bir potansiyel fon olmadan, Kıbrıs Türk yönetimi STK'lar için finansman mekanizmaları oluşturmayı düşünemez.

Sorunlar

STK'lar iş birliğini engelleyen birçok ciddi sorun kaydetti. Bunlardan ilki T.C. yönetiminde sürekli değişiklikler olduğunu gerçeğidir- son 15 yıl içinde (2001 yılından bu yana), "hükümet" 18 kez değişmiştir. Bu, çalışma ilişkileri geliştirilmesinde bir sorundur. Bazı kuruluşlar tarafından kaydedilen başka bir sorun, STK'lardan siyasi destek almayı tercih eden bazı yönetimlerle politize olmuş ilişkidir. Bu nedenle, (farklı bir siyasi partiden seçilmiş) bir önceki yönetim ile çalışmış kuruluşların karşılıklı ilişkilerinde daha fazla sorun yaşanabilir.

Kaydedilen diğer bir engel ise, yönetimin her şeyi kendi başına yapmaya çalışıyor olmasıdır. Bunun istisnaları da vardır (örneğin SOS Çocuk Köyü durumunda) ama olguların çoğunda, iş birliği; yönetimin tek başına yürütebileceği girişim fikirleri almak olarak anlaşılmaktadır (bunları uygulamak için STK'ları desteklemek yerine).

TAVSİYELER

Bu bölümde, STK'ların Kıbrıs'ın kuzey kesiminde faaliyet gösterdikleri ortamın iyileştirilmesi için hangi adımlar atılabileceği konusunda önerilerde bulunuyoruz. Bunlar, değerlendirmede gözden geçirilmiş olan temel alanları kapsar.

Tescil ve çalışma

1. "Parlamento" yeni bir "Dernekler Kanunu" kabul etmiştir. Birçok bakımdan bir ilerleme olsa da ve dernek kurma özgürlüğü için daha fazla garanti yaratacak hükümler içerse de dernek kurma özgürlüğü ile ilgili uluslararası standartlara "kanunun" uygunluğunun sağlanması için geliştirilmesi gereken mevzular vardır. Yeni "kanunun" durumu iyileştireceğinden emin olmak için atılacak basit bir adım, **yeni "kanunun" STK'ları nasıl etkileyeceğinin bir etki değerlendirmesini** yapmaktır- yeni "kanun" STK'lara ek bir yük yaratacak mı ve yeni "Dernekler Kanununda" kontrol ve özgürlük arasında bir denge mevcut mu. Buna ek olarak, aşağıdakilerden emin olmak için **gözden geçirilmesi gereken birtakım özel hükümler** vardır:
  - Yabancılar yerel vatandaşlarla aynı haklara sahiptir;
  - Tescil süreci, (ve tüzük veya Kurul'da yapılan değişikliklerin tescili için devamındaki süreç) çok uzun ve bürokratik değildir;
  - Kıbrıs'ın kuzey kesiminde yabancı dernekler (ve yabancı kökenli dernekler) yerel derneklerin çalışabildiği tüm alanlarda çalışabilir ve bunun için prosedür çok külfetli değildir;
  - Her türlü dernek için, yabancı fon sağlama durumunda ön onaya gereksinim yoktur, ancak sadece bildirim gerekir.
2. Mevcut "mevzuat" hayır kurumu statüsünü, diğer tüzel kişilerden farkını, rolünü ve hayır kurumu statüsünün sorumluluklarını açıkça tanımlamamaktadır. Farklı tüzel kişilerin varlığı pozitif olsa bile, "kanunun" açıkça kapsamı, rolü ve bu statünün sorumluluğunu tanımlaması gerekiyor.
3. Hem STK'lar hem de kamu organlarında, sivil toplumla ilgili tüzel ve mali çevre ve uygulamalar hakkında bir bilgi eksikliği olduğu görülmektedir. **Yasal ve mali çevreye odaklanan özel eğitim programları dizayn edilebilir ve** kapasitelerini büyütme ve bu konularda temel bilgi sağlamak amacıyla **STK'lara ve kamu görevlilerine tanıtılabilir.**

Finansal durum

4. Şu anda STK'ların kapasitesi ve büyüklüğü ile ilgili (gönüllülerin, çalışanların sayısı vb.) hiçbir veri yoktur. Ayrıca, sivil toplum kuruluşlarının (dernekler ve vakıflar) mali durumuna ve aldıkları fonlara ilişkin bilgiler de mevcut değildir. **Sivil toplum kuruluşlarının kapasitesi ve büyüklüğüne ilişkin veri toplamak ve açıkça paylaşmak** için bir ihtiyaç vardır. Buna ek olarak, vergi idaresinin **beyan edilen bireysel ve kurumsal bağışlar hakkında bilgi toplamaya** başlaması gerekiyor. Bu, gelecekte bu alanlarda politikalar için bir temel oluşturacaktır. Bağış gelirlerine ek olarak, vergi "mercileri" **hayırsever piyango aracılığıyla STK'lar tarafından toplanan para miktarı ile ilgili bilgi derlemeye** başlamalıdır. Bu, aynı zamanda onların bu gelirin vergiden muaf olup olmayacağını ve böyle bir muafiyetin bütçe üzerinde önemli herhangi bir etkiye sahip olup olmayacağını düşünmelerine yardımcı olacaktır.
5. STK'ların bariz bir eksiği, bağış toplama ve sosyal girişimcilik / misyon ile ilgili çalışma faaliyeti gibi alternatif fon kaynaklarına erişim konusunda sahip oldukları bilgidir. **Bağış toplama ve iş planlama konularında STK'ların kapasitelerini geliştirme ihtiyacı** bu yüzdendir. İdare /

donörler, bu gibi faaliyetlerde STK'ları destekleyecek araçlar geliştirmeyi düşünmelidir. Bağış toplanmasına destek için örnekler; bağış kampanyalarının maliyetini finanse etmek, şahsi hayır kurumlarına tavsiye vermesi için uzmanlar sağlamak, onların bağış toplama stratejileri hazırlamalarına destek olmak vb. olabilir. İş planlaması ile ilgili olarak, STK'lara destek olma araçları; kapasite geliştirme, misyon çerçevesinde işe başlamaları için onlara tohum finansmanı sağlanması, sürekli destek sunmak ve işe başladıktan sonra onlara takiben hibe verilmesi vb. olabilir.

6. Kıbrıs'ın kuzey kesiminde pek çok STK, yıllık ve finans raporlarını sağlamak ve açıkça paylaşmak konusunda isteksiz. İyi yönetim uygulamalarını artırmak ve sivil toplumda güven inşa edilmesine yardımcı olmak için, **STK'ların saydamlık ve hesap verebilirlik uygulamalarını benimsemeye teşvik edilmesi gerekir.** Bu tür uygulamaların aynı zamanda kuruluşların bağış toplama faaliyetlerine katkıda bulunacağı öngörülmektedir.
7. Kıbrıs'ın kuzey kesiminde gelecekteki çabalarda hedeflenenlerden biri **STK'ların yerel destek kaynaklarını geliştirmek** olmalıdır. Bu, sivil toplumun gelecekteki büyümesi için önemli olacaktır çünkü daha fazla fon kaynakları olmadan, STK'ların büyüme potansiyeli sınırlıdır. Bu hem kurumsal bağışçılar hem devlet hem de özel şahıslar / vakıflar ile çalışma yapmayı içerecektir. STK'ları, bireysel ve kurumsal donörleri bir araya getirebilmek ve ilişkiler kurmak ve iş birliğinin olası yollarını ortak bir şekilde tartışmak üzere farklı etkinlikler organize edilebilir.
8. Kurumsal donörler ile ilgili olarak, idare / donörler kurumsal sosyal sorumluluk ile ilgili (örneğin hibe verme, çalışan gönüllülüğü, maaş verme vb.) **örnekleri ve farklı mekanizmaları teşvik edebilir** ve kendi KSS programlarını tasarlarken şirketlere destek olabilir.
9. İdare ile ilgili olarak- **STK girişimleri için "bakanlıkların" bütçelerinden bir bölümün bir kenara ayrılması** desteklenmelidir. Bütçeler her zaman sınırlı iken, ilgili idare tarafından doğrudan fonların harcanması yerine STK'ları desteklemenin zamanla daha iyi sonuçlara yol açabileceği yönündeki faydalarını göstermeye ihtiyaç vardır.
10. Buna ek olarak, şu anda birçok kurum sistematik bir şekilde STK'lara fon vermemektedir. **Devlet finansmanının STK'lara nasıl sağlanacağı ile ilgili temel ilkeleri içeren hükümet düzenlemelerini kabul etmeye** yönelik bir ihtiyaç olmasının nedeni budur. Bu ilkeler, tüm idari birimler için bağlayıcı olmalı ve devletin finansman sağlama sürecinin şeffaflığını ve rekabet gücünü teşvik etmelidir.
11. Kültür Dairesi altında sağlanan fonlar, Kıbrıs'ın kuzey kesiminde STK'lara yönelik kamu finansmanının önemli bir örneğini temsil etmektedir. **Bu fonu yöneten düzenlemenin, ihtiyaçlarını karşılamak için kültür ve sanat alanında çalışan STK'lara danışılarak revize edilmesi gerekmektedir.** Böyle bir girişim, sadece finansman mekanizmasını geliştirmeyecektir, ancak devlet yardımını teşvik etmek için iyi bir uygulama olarak da kullanılabilir.
12. STK'lara fon sağlarken idari politikanın **odak noktası olacak, STK'lar için "hükümet" destekli bir Fon** ihtimalini düşünmeye de ihtiyaç vardır (icracı "bakanlıkların" kendi bütçelerinden STK'ları destekleme olasılığını ortadan kaldırmadan). Bu finansmanın bir kısmı, işletme giderleri ve STK'ların kapasitelerini geliştirmek için kullanılmalıdır.

13. Hibe Fonuna ek olarak, idare, kendi adlarına, **idarelerin STK'larla hizmet sunmaları için "sözleşme yapabileceği" bir mekanizmanın** (ilgili makam tarafından bu servisin maliyetlerinin ödenmesi karşılığında) oluşturulmasını düşünmelidir.
14. AB, finansmanının şeffaf ve öngörülebilir olmasını sağlamak için çalışmalar yapmalıdır- **yılda teklifler için en az bir çağrı başlatma politikasının devamını** hedeflemelidir. Ayrıca, şu anda hibeleri önemli bir miktardadır, ama az sayıda kuruluşa gitmektedir. Uzun vadede daha büyük hibe programları için daha büyük bir başvuru havuzuna sahip olma potansiyeline sebep olabilecek **bu sayede daha büyük bir kuruluşlar grubuna destek olabileceği küçük-hibe bileşeni eklemeyi** düşünebilir. Bu aynı zamanda daha fazla görünürlük ve sosyal yardıma yol açacaktır.

T.C. yönetimi ile ortaklık

Biz, T.C. idaresi ve sivil toplum kuruluşları arasındaki ortaklıktan söz ederken dikkate alınması gereken dört husus vardır:

- Birçok hükümet, STK'ların önemini ve hükümetin onlarla iş birliği yapma mekanizmalarını özetleyen stratejik politika belgelerini kabul etmiştir;
- Aracılığıyla ortaklığın daha da desteklenebileceği kurumsal yapıların kurulması (ofisler, temas noktaları, vb) yoluyla ortaklıklar güçlendirilebilir.
- Karar verme sürecine STK katılımının bir çeşit düzenlemeye ihtiyacı var;
- Katılım hem idarenin hem de STK'ların güçlü kapasiteye sahip olmasını gerektirir.

Bizler bu yüzden ortaklığı güçlendirebilecek aşağıdaki önlemleri öneriyoruz:

15. Şu anda Kıbrıs Türk toplumunda idarenin STK'ların gelişimini desteklemek veya sivil sektör ile iş birliği için net bir politikası bulunmamaktadır. Kıbrıs'ın kuzey kesiminde STK gelişimini desteklemek için potansiyel mekanizmaların yanı sıra **temel prensipleri ve STK'lar ve T.C. idaresi arasındaki ortaklık hedeflerini ortaya koyan bir politika belgesi olmasının gerekli olmadığı konusunda bir tartışma başlatmaya** yönelik bir ihtiyaç vardır;
16. STK'lar ve T.C. idaresi arasındaki ortaklık **STK / idare bağlantısını destekleyen çeşitli kurumsal yapılar** kurarak güçlendirilebilir. Bu tür yapıların örnekleri şunlardır:
- STK'lara yönelik politikaları izleyen organ / konsey;
  - Kamu istişareleri düzenlemekten, STK'ları müdahil etmekten ve kurumlar ve STK'lar arasında bir köprü olmaktan sorumlu idare içinde temas noktaları / yetkililer.
17. STK'ların danışman rolünü güçlendirmek amacıyla, T.C. idaresi **STK'ların katılımı için standartlar geliştirmeyi** düşünmelidir- Bu, STK'ların ne zaman politika ve mevzuat geliştirmeye dahil edileceğine dair basit kurallar olmalıdır.
18. STK'ların rolü, nasıl çalıştıkları vb. üzerine, idarenin temsilcileri için özel eğitimler düzenlenmesi. Bu onların, potansiyel ortaklarını daha iyi anlamalarına yardımcı olacaktır. Benzer şekilde, karar alma sürecine STK'ların nasıl dahil edileceği ve bunun onlara yararı konusunda eğitimler düzenlemek.